

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Investeren in dialoog en verbinding

Een verkenning van
initiatieven tussen
de joodse en islamitische
gemeenschap

Inhoudsopgave

Inleiding	2
De bevindingen	4
De praktijkvoorbeelden	8
Leeswijzer praktijkvoorbeelden	9
Amersfoorts Platform voor levensbeschouwingen en Religies	10
<i>Fragment 'Huis van de Vrede in Almere'</i>	12
Moslim zijn in Amersfoort	13
<i>Fragment 'q mei gebed in Almere'</i>	15
Joods Islamitisch Platform Amstelveen (JIP)	16
<i>Fragment 'Bijeenkomst 'Antisemitisme in Almere'</i>	18
Excursie joodse en islamitische kinderen naar het Tropenmuseum Junior	19
<i>Fragment 'Verkiezingsbijeenkomst 14 februari 2017 van Joods Islamitisch Platform'</i>	21
Ontmoetings- en informatiebijeenkomst Vluchtelingen Amstelveen	22
<i>Fragment 'Kinderen van A'dam'</i>	24
Salaam-Shalom	25
<i>Fragment 'Haagse verklaring voor kinderen'</i>	27
Ambtswoning gesprekken Amsterdam	28
<i>Fragment 'Verbindings-bijeenkomst United Lights'</i>	31
Mo & Moos	32
Veiligheidspact	34
<i>Fragment 'Project 'Gastvrij ontvangen'</i>	37
Prinsjesdagviering	38
Ontmoeting tussen joden en moslims in Rotterdam	40
Relireis	42
Vrouwendialoog Rotterdam	
BruggenBouwen	46
<i>Fragment 'In ontwikkeling: 'Educatief Centrum Wereldreligies'</i>	49
Tweede Wereldoorlog in Perspectief	50
<i>Fragment 'Gelijk = Gelijk?'</i>	55
Leer je burens kennen	56
IOT-project 'Discriminatie, antisemitisme en islamofobie'	59
Said&Lody	62

Inleiding

Bevorderen dialoog

In deze tijd waarin er spanningen aanwezig zijn tussen verschillende groepen in de samenleving, is het nodig om de verbinding met elkaar te zoeken, elkaar te steunen en samen de strijd aan te gaan tegen discriminatie en intolerantie. In deze publicatie richten we ons op de spanningen die kunnen ontstaan in (delen van) de islamitische en joodse gemeenschappen¹ binnen gemeenten door onder andere de doorwerking van de gebeurtenissen in het Palestijns-Israëliëse conflict. Om deze (en andere) spanningen tegen te gaan, zet het kabinet in op het bevorderen van dialoog en ontmoeting. Deze dialoog en ontmoeting krijgt vorm op lokaal niveau door de inzet van gemeenten, maatschappelijke organisaties en sleutelfiguren. Het Rijk wil hen hierbij in hun kracht zetten.

“Praten over vrede en saamhorigheid in onze samenleving is geen luxe, maar broodnodig. Om deze reden organiseren wij maandelijks activiteiten en bijeenkomsten die mensen bij elkaar brengen. De polarisatie in onze samenleving neemt toe en de veranderingen gaan hard. Maar wij hebben hoop en willen graag een bijdrage leveren aan vrede en samenleven, wij spannen ons hier hard voor in,” aldus een sleutelfiguur.

En Rabbijn Marianne van Praag uit Den Haag zegt over de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap: *“Ik ben een idealist en altijd bezig geweest met mijn joodse achtergrond. Ik heb veertig jaar gevochten voor de positie van de vrouw binnen mijn eigen gemeenschap. Om deze reden ben ik ook actief geworden op het gebied van de verbinding tussen joden en moslims”.*

Kennis delen

Er is al sprake van lokale initiatieven waarbij de dialoog tussen de joodse en islamitische gemeenschap wordt bevorderd. Wat nog ontbrak, was een inventarisatie van deze praktijkvoorbeelden en kennis over de wijze waarop informatie hierover tussen gemeenten onderling kan worden gedeeld. Concrete aanpakken zijn soms lastig vindbaar, en staan vaak niet op papier. Terwijl het bij de ontwikkeling en toepassing van initiatieven van groot belang is om gebruik te maken van bestaande kennis en ervaring.

Verkenning

Tijdens een dialoogbijeenkomst tussen minister Asscher van SZW en sleutelfiguren uit de joodse en islamitische gemeenschap op 15 maart 2016, over het voorkomen van de doorwerking van het Palestijns-Israëliëse conflict in Nederland, bleek dat het belangrijk is om met elkaar in verbinding te blijven. De minister heeft op verzoek van de deelnemers daarom toegezegd, dat hij zou nagaan op welke wijze de bevordering van de dialoog tussen de joodse en islamitische gemeenschap bij gemeenten verder onder de aandacht kan worden gebracht. Daarnaast is de toezegging gedaan inzichtelijk te krijgen hoe de informatie over voorbeeldprojecten gemakkelijker en beter kan worden uitgewisseld tussen de gemeenten.

De veronderstelling is dat dialoog en verbinding bijdraagt aan het voorkomen en de-escaleren van spanningen tussen beide gemeenschappen en leidt tot meer positieve en realistische beelden en opvattingen over en weer.

Ook in het Nationaal actieprogramma tegen discriminatie van de Rijksoverheid (januari 2016) staat dat onderlinge verbondenheid in de samenleving noodzakelijk is voor een weerbare democratie. In een weerbare democratie is het belangrijk dat er bruggen worden gebouwd en hier hoort ook het bespreken van moeilijke en gevoelige thema's bij.

¹ Joodse en islamitische gemeenschappen zijn zeer divers in Nederland. Er bestaat niet zoiets als “de joodse gemeenschap of de islamitische gemeenschap”. In deze publicatie noemen we de groepen mensen echter toch “islamitische en joodse gemeenschap”, maar dat is alleen om de leesbaarheid te vergroten.

Om de toezegging van de minister nader uit te werken, is de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS)² gevraagd om een verkenning uit te voeren naar de ‘Versterking en verbinding tussen sleutelfiguren uit de joodse en islamitische gemeenschap’. ESS heeft het project uitgevoerd in samenwerking met Samira Bouchibti, Communicatie en Advies. De focus binnen de verkenning ligt op de inventarisatie en beschrijving van voorbeeldprojecten en op de wijze waarop de onderlinge uitwisseling tussen gemeenten het beste kan plaatsvinden.

De resultaten van deze verkenning dienen ter inspiratie voor gemeenten om de dialoog tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken en gebruik te maken van elkaars ervaringen en kennis.

Zeven gemeenten

De verkenning is uitgevoerd binnen zeven gemeenten, te weten in Almere, Amersfoort, Amsterdam, Amstelveen, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Een belangrijk selectiecriteria voor de gemeenten was de aanwezigheid en grootte van de joodse gemeenschap. Met de gemeenten is geïnventariseerd wat de gemeente en de joodse en islamitische gemeenschap doen om de verbinding tussen beide gemeenschappen te versterken, de dialoog te vergroten en (mogelijke) spanningen te verminderen. Hiervoor is gesproken met één of meerdere ambtenaren van de betrokken gemeenten. Daarnaast hebben in de gemeenten Almere, Amersfoort, Amsterdam, Amstelveen, Den Haag en Rotterdam gesprekken plaatsgevonden met diverse sleutelfiguren uit de joodse en islamitische gemeenschap. Specifiek is gezocht naar initiatieven die als doel hebben de dialoog en verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken. Voor de inventarisatie van landelijke initiatieven is ook gesproken met enkele vertegenwoordigers van organisaties uit beide gemeenschappen, zoals het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO), Inspraakorgaan Turken (IOT), Overleg Joden, Moslims, Christenen (OJCM), Centraal Joods Overleg (CJO) en Diversion. De selectie van initiatieven heeft niet plaatsgevonden op basis van (bewezen) effectiviteit.

Dit soort evaluatieonderzoek ontbreekt in de regel. De initiatieven zijn in deze publicatie beschreven volgens een vast format. Daarnaast is in kaart gebracht hoe gemeenten op dit moment informatie over dit soort initiatieven met elkaar delen en wat de mogelijkheden zijn van landelijke en intergemeentelijke verspreiding.

De publicatie is als volgt opgebouwd:

- In het eerste gedeelte wordt in grote lijnen geschetst wat in gemeenten gebeurt om de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken, de dialoog te vergroten en (mogelijke) spanningen te verminderen. Daarin komt ook aan bod hoe gemeenten op dit moment informatie hierover met elkaar delen en wat de mogelijkheden zijn van landelijke en intergemeentelijke verspreiding hiervan.
- Het tweede gedeelte van deze publicatie bevat de beschrijvingen van 27 initiatieven (op alfabetische volgorde) die als doel hebben de dialoog en verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken.

² Voor meer informatie: zie www.socialestabiliteit.nl.

De bevindingen

In dit hoofdstuk wordt in grote lijnen geschetst – op basis van de opgehaalde informatie uit de interviews met gemeenten en beide gemeenschappen - wat er binnen de zeven geselecteerde gemeenten gebeurt om verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken. En hoe zij de dialoog vergroten en (mogelijke) spanningen verminderen. In dit hoofdstuk komt ook aan bod hoe gemeenten op dit moment informatie hierover met elkaar delen, wat de mogelijkheden zijn van landelijke en intergemeentelijke verspreiding hiervan en hoe een gemeente eventuele spanningen nader kan duiden.

De initiatieven om verbinding te maken tussen de joodse en islamitische gemeenschap ontstaan bijna altijd vanuit de gemeenschappen zelf. Gemeenten zorgen in sommige gevallen voor financiële ondersteuning of faciliteren deze initiatieven op een andere wijze, door bijvoorbeeld mensen samen te brengen, het onderwerp te agenderen of te zorgen voor een locatie. Als de gemeenschappen elkaar niet vanzelf weten te vinden, probeert de gemeente soms de gemeenschappen te stimuleren deze verbinding wel te leggen. De gemeenten ontwikkelen daarmee geen initiatieven die zij aanbieden aan de gemeenschappen, maar sluiten eerder aan bij de initiatieven die binnen deze gemeenschappen worden ontwikkeld.

De activiteiten van gemeenten richten zich veelal op meerdere (religieuze) gemeenschappen, waaronder de joodse en islamitische. Daarnaast ondersteunen gemeenten ook initiatieven die wel gericht zijn op deze twee specifieke geloofsgroepen. Gemeenten geven echter aan om niet specifiek de nadruk op deze gemeenschappen te willen leggen. Beleid gericht op specifieke etnische of religieuze groepen, is in de regel afgeschaft bij gemeenten. Dat beleid heeft plaatsgemaakt voor een algemeen en thematisch beleid van diversiteit, inclusie en het tegengaan van discriminatie.

Verbinden in vreedestijd

Incidenten, toenemende spanningen of internationale gebeurtenissen kunnen aanleiding zijn elkaar op te zoeken en activiteiten op te zetten. Denk aan escalatie in het Palestijns-Israëliësch conflict, aanslagen op joodse of islamitische instellingen in Europa of de noodopvang van asielzoekers in een buurt met een grote joodse gemeenschap. Positieve initiatieven laten zien dat de gemeenschappen elkaar op die momenten actief en publiekelijk steunen, zoals het gezamenlijk leggen van een krans.

Door incidenten of toenemende spanningen is er meer behoefte bij gemeenschappen aan contact en dialoog. In dat soort gevallen stimuleert de gemeente vaak de ontmoeting tussen beide gemeenschappen en neemt het de rol van bemiddelaar of ‘facilitator’ op zich.

Het is effectiever als beide gemeenschappen in tijden van rust kunnen investeren in het bouwen van vertrouwen, verbinding en relaties.³ Een gemeente heeft hierbij een belangrijke taak om gemeenschappen bij elkaar te brengen. Juist in periodes van rust is het van belang om te investeren in dialoogvormen, deze voort te zetten en te verduurzamen. Deze duurzame verbinding en relaties zijn essentieel in tijden dat de spanningen tussen de beide gemeenschappen toenemen, mogelijk door incidenten in het buitenland.

Omdat de joodse gemeenschap in veel gemeenten klein is, is het soms lastig om ontmoeting en dialoog tot stand te brengen. Binnen interreligieuze netwerken in gemeenten waar er sprake is van een kleine joodse gemeenschap, is die gemeenschap niet altijd vertegenwoordigd. Onderlinge vooroordelen of spanningen komen door het gebrek aan direct contact niet altijd naar boven en blijven onbesproken.

³ Zie onder andere <https://www.kis.nl/publicatie/handboek-sociaal-calamiteiten-plan> en <https://www.kis.nl/publicatie/omgaan-met-maatschappelijke-spanningen>.

Wel kunnen discriminerende uitspraken op school of op straat deze vooroordelen en een gebrek aan verbinding zichtbaar maken. Verder is het gemakkelijker initiatieven te ontwikkelen voor mensen uit beide gemeenschappen die al open staan voor contact en verbinding. Of voor de mensen uit beide gemeenschappen die vanuit hun bestuurlijke positie met elkaar in verbinding staan, zoals vertegenwoordigers van de moskee of joodse instellingen in een gemeente. Hiermee laten zij aan de achterban wel het goede voorbeeld zien. Bestuurders en vrijwilligers zijn vaak wel meer ervaren in dialoogvoering dan de achterban. Lastiger is het activiteiten te organiseren voor jongeren en hun ouders die een sterke negatieve beeldvorming hebben ten aanzien van joden en moslims.

Netwerken als middel

Netwerken op lokaal niveau zijn een belangrijke manier om de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken. Vaak zijn dit niet netwerken waarin alleen deze twee gemeenschappen vertegenwoordigd zijn. Deze interreligieuze netwerken bestaan buiten de joodse en islamitische gemeenschap uit allerlei andere geloofsstromingen en levensbeschouwingen, zoals het christendom, boeddhisme, hindoeïsme en humanisme. Juist het betrekken van meerdere geloofsstromingen en levensbeschouwingen kan werken bij de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap. De aanwezigheid van een neutrale en derde (of vierde, vijfde) kan effectief zijn. Sommige van deze netwerken bestaan al bijna twintig jaar. Een voorbeeld van een dergelijk lokaal netwerk is het Amersfoorts Platform voor levensbeschouwingen en Religies, dat later in deze verkenning is beschreven. Omdat de bijeenkomsten van deze netwerken afwisselend plaatsvinden bij de verschillende leden ervan, komen deelnemers vaak vanzelf en op een natuurlijke manier in aanraking met een moskee of synagoge. Op landelijk niveau is het Overleg joden, Moslim, Christenen (OJCM) het bekendste voorbeeld van een dergelijk netwerk.

Joods-islamitische netwerken

Naast interreligieuze netwerken die uit meerdere geloofsstromingen bestaan, zijn er ook netwerken die alleen uit de joodse en islamitische gemeenschap

bestaan. Een voorbeeld hiervan is het Joods Islamitisch Platform Amstelveen (JIP). Het JIP is ook één van de voorbeeldprojecten die in deze verkenning uitgebreider wordt beschreven. Een voordeel van een netwerk met alleen de joodse en islamitische gemeenschap is, dat het gemakkelijker is te zoeken naar overeenkomsten, zoals het monotheïsme, eerbied voor heilige boeken en ritueel slachten. Samenwerking met meer dan twee partijen maakt het moeilijker om naar overeenkomsten te zoeken. Interreligieuze samenwerking en samenwerking met enkel de joodse en islamitische gemeenschap zijn dus aanvullend aan elkaar. Een lokaal opgezet sleutelfigurennetwerk is ook een manier om de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken. Een voorbeeld is de coalitie 'Rotterdamers voor elkaar'. Twintig sleutelfiguren houden zich bezig met de signalering van spanningen en vormen de juiste coalitie om spanningen tegen te gaan. De gemeente kan voor deze netwerken bewust zoeken naar sleutelfiguren uit zowel de joodse als islamitische gemeenschap.

Soorten initiatieven

Naast netwerken die op structurele basis bijeenkomsten organiseren en regelmatig bij elkaar komen om initiatieven te ontplooiën, zoals het JIP (Joods Islamitisch Platform), bestaan er binnen gemeenten diverse initiatieven om de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken. Een initiatief kan vanuit een organisatie komen en kan eenmalig zijn, zoals de Haagse Verklaring voor kinderen. Een initiatief kan ook door een individu uit één van de twee gemeenschappen of netwerken worden opgezet. Voorbeeld daarvan is de verbindingsbijeenkomst United Lights. Er bestaat tot slot een aantal grote en duurzame projecten waarbij soms meer gemeenschappen dan alleen de joodse en islamitische betrokken zijn.

De manier waarop de initiatieven verbinding willen maken verschilt. Hieronder volgt een overzicht van de soorten initiatieven:

- *Initiatieven gericht op kennisdeling*
Enkele initiatieven willen bij de islamitische gemeenschap zorgen voor meer kennis over de joodse gemeenschap, en vice versa. Bij dit soort activiteiten vindt dan nog geen ontmoeting plaats.

- *Initiatieven gericht op ontmoeting en kennismaking*
De meeste initiatieven richten zich met name op ontmoeting en kennismaking met elkaar als mens en elkaars geloof en gebruiken. Tijdens dialoogbijeenkomsten en activiteiten gericht op ontmoeting en kennismaking staat de sociale identiteit centraal, en daarmee wat joden en moslims verbindt en welke kenmerken zij gezamenlijk hebben. Voorbeelden daarvan die in deze verkenning staan beschreven zijn 'Ontmoeting tussen joden en moslims in Rotterdam', 'Relireis' in Rotterdam, 'Salaam Shalom' in Amsterdam en 'Moslim zijn in Amersfoort'.
- *Initiatieven van gemeenschappen samen*
De volgende stap kan zijn om als joodse en islamitische gemeenschap samen iets te ondernemen, zoals de 'Vrouwendialooggroep' in Rotterdam of het project 'Discriminatie, antisemitisme en islamofobie' van het Inspraakorgaan Turken (IOT).
- *Initiatieven gericht op bespreking verschillen*
Een laatste initiatiefvorm is het praten over verschillen, onderlinge vooroordelen en stereotypering. Stereotypen worden soms vanuit een humoristische invalshoek benaderd, waarna een gesprek volgt om die beelden ter discussie te stellen. Enerzijds is bespreking van vooroordelen een doel op zich, zoals bij de projecten 'Leer je burens kennen' van de Liberaal Joodse Gemeente (LJG) Amsterdam, lespakket 'Tweede Wereldoorlog in Perspectief' van Diversion en bij de interventie 'Said&Lody'. Beschrijvingen van deze initiatieven komen later in deze verkenning aan bod. Anderzijds bestaan er initiatieven waarbij gesprekken over verschillen pas aan de orde komen als er door langdurige ontmoeting voldoende vertrouwen is opgebouwd. Dit vertrouwen is nodig om te kunnen praten over gevoelige onderwerpen en verschillen, zoals het Palestijns-Israëliësch conflict. Bij een gesprek hierover is het belangrijk dat iedereen aan tafel erkent dat verschillen van mening er mogen zijn en mogen blijven bestaan. Zij luisteren naar elkaar, zoeken niet naar een oplossing voor het conflict en zijn het er ook over eens dat ze het met elkaar oneens kunnen zijn. Een andere strategie die wordt toegepast is eerst te bouwen aan een 'common ground' bij bijvoorbeeld dagelijkse zaken in de wijk waarin men samenwerkt, in plaats van te focussen

op die onderwerpen waar de meningen over uiteen lopen.

- *Initiatieven waarbij bovenstaande manieren worden gecombineerd*

Binnen initiatieven worden bovenstaande manieren soms ook gecombineerd. Zo zijn er initiatieven die zich zowel richten op kennisvergroting en ontmoeting; of op ontmoeting en het samen ondernemen van activiteiten.

Kennisdeling gemeenten

Gemeenten vinden het interessant en nuttig om kennis en praktijkvoorbeelden te delen. Die voorbeelden gaan over hoe de verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap versterkt kan worden, hoe de dialoog vergroot kan worden en (mogelijke) spanningen verminderd kunnen worden. Op dit moment delen sommige gemeenten hierover kennis met elkaar, bijvoorbeeld binnen het overleg van de vier grootste gemeenten (G4). Sommige van deze grote gemeenten delen kennis met andere gemeenten in de regio. Van kennisuitwisseling op structurele basis, zeker met de gemeenten buiten de G4, is echter geen sprake. Manieren om informatie uit te wisselen zijn volgens de gemeenten (netwerk)bijeenkomsten. Een publicatie of website zijn andere manieren die gemeenten nuttig vinden. Een website kan zich ook breder richten op polarisatie, met daarbinnen spanningen tussen joodse en islamitische gemeenschappen als onderdeel.

Handvatten bij het duiden van spanningen

Tot slot staan we stil bij wat een gemeente kan doen als er signalen van spanningen binnenkomen. Als de gemeente dergelijke signalen binnenkrijgt, dan is het belangrijk om samen met lokale betrokkenen de ernst en aard van die spanningen in kaart te brengen. Een sleutelfigurennetwerk of individuele sleutelfiguren kunnen voor deze nadere duiding zorgen. Op basis van deze inschatting kunnen er beslissingen worden genomen over mogelijke maatregelen. Deze kunnen zich richten op het tegengaan van spanningen, of voorkomen van verdere escalatie en groei daarvan.

BOB-procedure

Om de situatie goed te duiden kan de gemeente gebruikmaken van de BOB-procedure uit de SAMOS-systematiek. Die procedure bestaat uit:

Beeldvorming. Welke signalen worden opgevangen en wat is er feitelijk gebeurd en/of staat er te gebeuren?

Oordeelsvorming. Hoe moeten we deze signalen duiden en welke gevolgen kan dit hebben voor de maatschappelijke rust en stabiliteit?

Besluitvorming. Kan worden volstaan met bestaande acties en werkzaamheden en wat moet daarnaast worden ondernomen (door wie, wanneer, met welk doel)?

In de Handreiking Omgaan met maatschappelijke spanningen staat meer informatie over de SAMOS-methodiek: <https://www.kis.nl/publicatie/omgaan-met-maatschappelijke-spanningen>.

De praktijkvoorbeelden

Dit hoofdstuk bevat de concrete praktijkvoorbeelden die als doel hebben de dialoog en verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap te versterken. De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) heeft binnen zes gemeenten en op landelijk niveau geïnventariseerd welke initiatieven er zijn ontwikkeld en op dit moment worden uitgevoerd. Een selectie daarvan wordt in dit hoofdstuk beschreven. Ze dienen ter inspiratie van diegenen die de dialoog en verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap willen versterken.

Welke voorbeeldprojecten zijn beschreven?

- Initiatieven die specifiek zijn ontwikkeld om de verbinding tussen beide gemeenschappen te bevorderen en die dit expliciet als (sub)doel hebben. Hier vallen ook projecten onder die alleen kennis delen over een geloofsstroming zonder dat er sprake is van een directe ontmoeting. Daarnaast zijn ook initiatieven opgenomen die als doel een bredere verbinding hebben dan enkel de beide gemeenschappen. Wel moeten hierbij dan ook de beide gemeenschappen betrokken zijn.
- Initiatieven die wat meer structureel zijn en waar een bepaalde methode achter zit. Kleinere initiatieven worden wel beschreven, maar dan als fragment.
- Initiatieven die zijn ontwikkeld in Nederland en op dit moment worden uitgevoerd.

Het is goed mogelijk dat wij veelbelovende aanpakken niet op het spoor zijn gekomen, omdat deze in andere gemeenten worden uitgevoerd. De selectie van aanpakken is bedoeld ter inspiratie van het veld. Wij nodigen daarom iedereen uit andere initiatieven met ons te delen (ess@minszw.nl).

De inzet van één of meerdere initiatieven uit deze lijst van praktijkvoorbeelden, zorgt er niet per definitie voor dat de dialoog en verbinding tussen de joodse en islamitische gemeenschap worden versterkt. Minstens even belangrijk is de manier waarop een initiatief wordt uitgevoerd. Het is daarom niet vanzelfsprekend dat een initiatief zomaar te kopiëren is naar een andere context.

Toch willen wij benadrukken dat uit de opgehaalde praktijkvoorbeelden naar voren komt dat veel mensen goed werk verrichten met weinig menskracht en middelen. Wij hopen van harte dat de beschreven voorbeeldprojecten ook u kunnen inspireren om aan de slag te gaan!

De praktijkvoorbeelden worden op alfabetische volgorde van de gemeenten beschreven waarin deze initiatieven plaatsvinden. Initiatieven die binnen meerdere gemeenten worden uitgevoerd volgen na de initiatieven die in één gemeente worden uitgevoerd.

Leeswijzer praktijkvoorbeelden

Naam praktijkvoorbeeld

Een korte samenvatting van het praktijkvoorbeeld

Ontwikkelaar

Naam organisatie(s) of individu(en) die het initiatief hebben ontwikkeld en dit uitvoeren

Aanleiding

De aanleiding van het initiatief en een beknopte beschrijving van het probleem waarop het zicht richt

Doelgroep

Beschrijving doelgroep. Soms is er een onderscheid gemaakt tussen de directe en indirecte doelgroep. De indirecte doelgroep, ook wel de profijtgroep genoemd, is de doelgroep die uiteindelijk met de interventie wordt bereikt

Doel

Doelstelling en subdoelstellingen die in de aanpak zijn opgenomen

Aanpak

Beschrijving van de werkwijze

Voorwaarden succesvolle aanpak

Voorwaarden die, als daaraan wordt voldaan, de kans op een succesvolle aanpak groter maken

Locatie

De locatie(s) waar het initiatief wordt uitgevoerd

Samenwerkingspartners

Wie zijn nodig om de aanpak uit te voeren?

Onderzoek

Bevat informatie over praktijk- of gebruikerservaringen en eventueel onderzoek dat is verricht naar de aanpak

Beschikbare materialen

Mogelijke verwijzingen naar materiaal

Contactpersoon

Gegevens contactpersoon

Amersfoorts Platform voor levensbeschouwingen en Religies

Amersfoort

Amersfoorts Platform voor levensbeschouwing en Religies is opgericht op 12 maart 1997. Het platform bestaat uit twaalf leden en is nu ruim 20 jaar actief in de gemeente Amersfoort. Verschillende organisaties en stichtingen met uiteenlopende religieuze en levensbeschouwelijke achtergronden hebben zich verbonden aan het platform. Drie van de vijf moskeeën in Amersfoort en de joodse gemeente zijn deelnemers van het platform. Het motto van het platform is 'verbondenheid in verscheidenheid'.

Ontwikkelaar • Het Amersfoorts Platform voor levensbeschouwing en Religies is ontwikkeld als een samenwerkingsverband tussen de Joodse Gemeente Amersfoort, Raad van Kerken Amersfoort, Humanistisch Verbond Eemland, ISN Mevlana Moskee, Moskee Vereniging Masjid El Fath, Rahman Educatief Centrum Amersfoort, Stichting Islamitisch Centrum Amersfoort, Moskee Vereniging El Twahid (o.a). Het Humanistisch Verbond Eemland, Apostolisch genootschap, Protestantse kerk en de Joodse Gemeente hebben twintig jaar geleden het initiatief tot het platform genomen. Het platform heeft een dagelijks bestuur van drie leden. Het platform telt twaalf leden.

Aanleiding • Aanleiding voor het platform is de behoefte om elkaar te vinden en samen te werken als organisaties met uiteenlopende religieuze en levensbeschouwelijke achtergronden. De initiatiefnemers vinden dat inter-religiositeit minder aandacht krijgt, en dat deze negatief wordt beïnvloed door de toenemende polarisatie in de samenleving. Het platform merkt op dat mensen zich meer terugtrekken in de eigen groep. Dat bemoeilijkt de organisatie van bijeenkomsten.

Doelgroep • Religieuze en levensbeschouwelijke groepen en de aanhang daarvan in de gemeente Amersfoort en omstreken.

Doel • Het doel van het Amersfoorts Platform voor levensbeschouwing en Religies is om een stimulerende bijdrage te leveren aan de ontmoeting en verbinding tussen diverse religieuze en levensbeschouwelijke groeperingen in Amersfoort, waarbij kernwaarden zoals vrede, veiligheid, gelijkwaardigheid en verbondenheid centraal staan. De aangesloten religies en levensbeschouwingen, en hun achterban, willen graag de onderlinge solidariteit van de leden bevorderen en bijdragen aan respect voor ieders levensovertuiging.

Aanpak • Het platform organiseert een debat/dialog en projecten voor de burgers van Amersfoort, waarin ontmoeting en verbinding centraal staan. Altijd staan respect voor identiteit en versterking van sociale cohesie daarbij centraal. Bij voorvallen waar de levensbeschouwelijke of religieuze tolerantie in het geding is of wordt geschonden, komen de aangesloten partijen van het platform gezamenlijk in

actie en voor elkaar op. Jaarlijks worden er minimaal vier plenaire bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar in gesprek te gaan over de actualiteit. Een beleidsambtenaar van de gemeente is hierbij altijd aanwezig.

Eén van de activiteiten van het platform is de organisatie van de bijeenkomst 'Moslim zijn in Amersfoort'. Dit is een activiteit georganiseerd door drie moskeeën, de Raad van Kerken Amersfoort, het Humanistisch verbond Nederland en de Johanneskerk. De Johanneskerk was op 25 oktober 2016 het decor van deze bijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst stond niet 'de islam' centraal, maar juist de ontmoeting met en persoonlijke verhalen van moslims. Tijdens deze dialoogbijeenkomst konden moslims en niet-moslims elkaar beter leren kennen. Na een inleiding gingen de deelnemers in groepjes met elkaar in gesprek en deelden persoonlijke verhalen met elkaar.

Het platform wil graag een vervolg geven aan de dialoogbijeenkomst door 'Jood zijn in Amersfoort' in een moskee te organiseren. Ook heeft het platform in samenwerking met de 'Amersfoortse Ambassade van Vrede' in de vredesweek 2016 'Vrede Verbindt' een bijeenkomst georganiseerd met als thema; 'tussen jouw vrijheid en mijn waarheid'. Deze bijeenkomst werd gehouden in de Mevlana Moskee en ging over de kloof tussen moslims en niet moslims en de bezorgdheid van mensen hierover.

In het platform en zijn activiteiten wordt het Palestijns-Israëliësch conflict niet meegenomen. De moskeeën en de synagoge die vertegenwoordigd zijn binnen het platform praten liever over overeenkomsten en vermijden de verschillen.

Voorwaarden succesvolle aanpak

Een belangrijke randvoorwaarde voor een succesvol platform is de hoeveelheid vrijwilligers en het enthousiasme van deze vrijwilligers om zich in te zetten en een bijdrage te leveren. Daarnaast is het van belang niet zozeer te praten over de inhoud van het geloof of een specifiek thema zoals het Midden-Oosten, maar juist over het leven, mensen en wat geloof met mensen doet. Verder werkt het als mensen persoonlijk worden uitgenodigd voor bijeenkomsten.

Locatie • De gemeente Amersfoort.

Samenwerkingspartners • Het Amersfoorts Platform voor levensbeschouwing en Religies is een samenwerkingsverband tussen de Joodse Gemeente Amersfoort, Raad van Kerken Amersfoort, Humanistisch Verbond Eemland, Mevlana Moskee, Moskee Vereniging Masjid El Fath, Rahman Educatief Centrum Amersfoort, Stichting Islamitisch Centrum Amersfoort, Moskee Vereniging El Twahid, Het Apostolische Genootschap Amersfoort. Het platform ontvangt geen structurele subsidie van de gemeente, maar ontvangt wel af en toe een kleine financiële bijdrage.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het platform.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Meer informatie over het platform: <http://amersfoortsplatform.blogspot.nl/p/over-het-platform>.

Contactpersoon

Paul van der Harst/voorzitter Amersfoorts platform voor levensbeschouwingen en Religies. paulvanderharst@planet.nl
033-4799251

Fragment

Huis van de Vrede in Almere

‘Het huis van Vrede’ in Almere organiseert en ondersteunt activiteiten en bijeenkomsten, die mensen bij elkaar moeten brengen. Het Huis van Vrede is een ruimte waar verschillende culturen bij elkaar komen en samenwerken. Een boodschap van vrede verkondigen is een belangrijke doelstelling van dit initiatief. Het initiatief is opgericht vanuit de vereniging AISA-NGO (de internationale soefi vereniging Alawiyya) en scoutinggroep De Cirkel uit Almere.

De bijeenkomsten en ontmoetingen richten zich op burgerschap, vrouwenemancipatie, jongeren, interreligieuze aangelegenheden en democratische waarden. Bij de opening van het Huis van Vrede, op 4 juni 2016, is de ‘werelddag van het samenleven’ georganiseerd. Vertegenwoordigers van verschillende religies zijn gevraagd om het nieuwe gebouw in te zegenen. Daarnaast organiseert het Huis van Vrede ieder jaar de ‘Internationale dag van Vrede en Samen Leven’. Dit is een jaarlijks terugkerend festival georganiseerd door jongeren, waar activiteiten op maatschappelijk, sociaal en kunstzinnig gebied plaatsvinden. Verder organiseren jongeren en ouderen van diverse levensbeschouwelijke achtergronden (atheïst, christen, moslim, boeddhist) één keer in de twee weken filosofieavonden. Een belangrijke voorwaarde is dat mensen uit diverse geloofs- en levensbeschouwelijke gemeenschappen bereid zijn om deel te nemen aan de bijeenkomsten en activiteiten.

Op de website <http://huisvanvredealmere.nl> treft u meer informatie aan.

Contactpersoon

Allaeddine Touhami
alaeddine23@gmail.com
0686274578

Moslim zijn in Amersfoort

Amersfoort

Het Amersfoorts platform voor levensbeschouwingen en Religies heeft in oktober 2016 'Moslim zijn in Amersfoort' georganiseerd in de Johanneskerk in Amersfoort. Vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschap vertellen tijdens deze dialoogbijeenkomst over hoe het voor een moslim is te leven in Amersfoort. Het doel van deze bijeenkomst is openhartig met elkaar in dialoog te gaan en persoonlijke verhalen met elkaar delen. Er zijn plannen om een soortgelijk project 'Jood zijn in Amersfoort' te ontwikkelen.

Ontwikkelaar • Het Amersfoorts platform voor levensbeschouwingen en Religies heeft het initiatief ontwikkeld in samenwerking met de Vrijzinnige Christelijke Gemeenschap Amersfoort. Zij zijn ook de uitvoerders van het project.

Aanleiding • Aanleiding voor het initiatief is een tekort aan spontane ontmoeting tussen mensen vanuit de joodse en islamitische gemeenschap. Als je elkaar niet kent in vredetijd dan weet je elkaar ook moeilijker te vinden bij incidenten of toenemende spanningen tussen beide gemeenschappen. In het verleden was er in Amersfoort vanuit een klein deel van de islamitische gemeenschap vijandigheid tegen mensen uit de joodse gemeenschap.

Doelgroep • De brede doelgroep zijn alle inwoners van Amersfoort die zich bezighouden met religie en/of zingeving. Meer specifiek is de doelgroep van dit initiatief de joodse en islamitische gemeenschap in de gemeente.

Doel • Het doel van 'Moslim zijn in Amersfoort' is mensen, onder andere uit de joodse en islamitische gemeenschap, bij

elkaar te brengen, in gesprek met elkaar te laten gaan en naar elkaar te laten luisteren. Een tweede doel is onbegrip proberen weg te nemen en angsten voor en vooroordelen over elkaar te verminderen. Zodat deze mensen elkaar weten te vinden in tijden van vrede, maar ook tijdens incidenten en toenemende spanningen.

Aanpak • De werkwijze is de organisatie van een dialoogbijeenkomst over 'Moslim zijn in Amersfoort' in een gebedshuis van een andere geloofsovertuiging, in dit geval een kerk. Tijdens deze bijeenkomst staat niet een thema centraal, maar juist de ontmoeting en persoonlijke verhalen. Er vindt een ontmoeting plaats tussen moslims en niet-moslims uit Amersfoort. Vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschap vertellen over hoe het voor een moslim is te leven in Amersfoort. Vervolgens gaan deelnemers in groepjes met elkaar in dialoog en delen persoonlijke verhalen met elkaar. Als er sprake is van een incident of actualiteit, die spanningen kan doen toenemen, worden er ook ontmoetingen of gesprekken georganiseerd die een de-escalerende werking moeten hebben.

Het conflict in het Midden-Oosten wordt bewust niet besproken, door de gevoeligheid van het thema.

De organisatie van het mogelijke vervolg 'Jood zijn in Amersfoort' is moeilijker te organiseren. Hiervoor zal een moskee zijn deuren moeten openen.

Voorwaarden succesvolle aanpak

Een voorwaarde voor een succesvolle aanpak is dat mensen uit beide gemeenschappen hun nek moeten durven uitsteken. Een andere belangrijke voorwaarde is dat ook jongeren bij het platform betrokken moeten worden wil het platform levensvatbaar blijven. Verder is het belangrijk dat de dialoogbijeenkomst plaatsvindt in een open en positieve sfeer zonder vooroordelen. Het kan nodig zijn de angst onder moslims weg te nemen indien zij die avond verbaal worden aangevallen en zich moeten verantwoorden. Een voorwaarde is verder dat de bijeenkomst geen inhoudelijke insteek heeft, maar ontmoeting centraal stelt.

Locatie • Het platform organiseert de bijeenkomsten in Amersfoort.

Samenwerkingspartners

Het Amersfoorts platform voor levensbeschouwingen en Religies is een samenwerkingsverband van diverse organisaties. Als het nodig is zoekt het platform de samenwerking met andere organisaties. Het platform ontvangt geen subsidie op structurele basis van de gemeente. Wel geeft de gemeente af en toe een kleine financiële bijdrage.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Meer informatie over het platform is te vinden op: <http://amersfoortsplatform.blogspot.nl/p/over-het-platform>.

Contactpersoon

Paul van der Harst
033 4799251
paulvanderharst@planet.nl

Fragment

'4 mei gebed' in Almere

Het initiatief '4 mei gebed' in de gemeente Almere wil het islamitische, joodse en christelijke geloof – de drie monotheïstische geloven – samenbrengen en verbinden tijdens de dodenherdenking op 4 mei. Het gebed staat daarin centraal omdat alle drie de geloven dit met elkaar gemeen hebben. Het eerste '4 mei gebed' moet plaatsvinden tijdens herdenking in 2018. Het initiatief is ontwikkeld vanuit 'Het Huis van Vrede', een initiatief vanuit AISA-NGO (de internationale soefi vereniging Alawiyya). Een groep jongeren van de stichting heeft het project bedacht.

Naast het doel van verbinding en verbroedering, willen de initiatiefnemers met deze activiteit laten zien dat ook moslims actief betrokken kunnen en willen zijn bij de herdenking en viering op 4 en 5 mei. Er is specifieke aandacht voor deelname van jongeren. Mensen met een islamitische en joodse achtergrond moeten op 4 mei 2018 bij elkaar komen in het 'Huis van Vrede'. Na een openingswoord van bijzondere sprekers van joodse en islamitische komaf begint het gebed, dat een aantal minuten duurt. Alle aanwezigen die willen, kunnen meedoen aan het islamitisch gebed.

Contactpersonen

Mohamed Amine Touhami en Allaedinne Touhami
alaeddine23@gmail.com
0686274578

Joods Islamitisch Platform Amstelveen (JIP)

Amstelveen

Het Joods Islamitisch Platform Amstelveen (JIP) is een platform waarin de joodse en islamitische gemeenschap uit Amstelveen de samenwerking met elkaar zoeken. Het platform is opgericht in 2015. De initiatiefnemers van het JIP hebben het eerste jaar gebruikt om intensief met elkaar het gesprek te voeren en overeenstemming te krijgen over de missie en visie. In 2016 is het platform daadwerkelijk aan de slag gegaan.

Ontwikkelaar • Diverse mensen uit de joodse en islamitische gemeenschap in Amstelveen hebben het Joods Islamitisch Platform Amstelveen ontwikkeld. Dat zijn Erik Bachrach, Ruth Hony, Omar Elhri, en Hadassa Hirschfeld. Deze initiatiefnemers geven ook uitvoering aan het initiatief.

Aanleiding • Aanleiding voor oprichting van het JIP is onder meer de overeenkomst die de joodse en islamitische gemeenschap hebben als twee kwetsbare minderheidsgroepen in Nederland. Door deze overeenkomst is het nuttig om samen te werken en de positie te versterken. Een concrete gebeurtenis die de aanleiding vormde voor de toenadering tussen beide gemeenschappen was de aanslag in Parijs op Charlie Hebdo. Dat benadrukte het belang dat beide gemeenschappen in gesprek gaan en gezamenlijk in actie komen als een probleem of incident daartoe aanleiding geeft. De joodse en islamitische gemeenschap in Nederland kunnen naar de mening van het JIP beter dan nu het geval is met elkaar samenwerken en het gesprek aangaan over thema's die zij gemeenschappelijk hebben.

Doelgroep • De doelgroepen zijn de joodse en islamitische gemeenschap in Amstelveen-Amstelland. Het JIP richt zich ook op deze doelgroepen in Amsterdam.

Doel • Belangrijkste doelstelling is het maken van verbinding en het verbeteren van de dialoog tussen de joodse en islamitische gemeenschap in Amstelveen-Amstelland. Doel is dat beide gemeenschappen in gesprek gaan en gezamenlijk in actie komen als een probleem of incident daartoe aanleiding geeft.

Aanpak • Het Joods Islamitisch Platform Amstelveen (JIP) is een platform waarin de joodse en islamitische gemeenschap uit Amstelveen de samenwerking met elkaar zoeken. De initiatiefnemers van het JIP hebben het eerste jaar gebruikt om intensief met elkaar het gesprek te voeren en overeenstemming te krijgen over de missie en visie. Dat eerste jaar is benut om elkaar beter te leren kennen en vertrouwen op te bouwen. In 2016 is het platform daadwerkelijk aan de slag gegaan. Uitgangspunt van het JIP zijn overeenkomsten, zoals het Nederlanderschap. joden en moslims zijn allen Nederlanders met een ander geloof, die willen anticiperen op krachten die deze twee groepen uit elkaar willen drijven. In de werkwijze van het JIP staat op die manier de mens centraal en daarna pas het geloof. Het JIP komt minstens vier keer per jaar bij elkaar, en indien nodig vaker.

Als er sprake is van een probleem of incident dan wordt dit binnen het JIP besproken en als het nodig is actie op ondernomen. Het JIP organiseert verschillende bijeenkomsten en ontmoetingen om joden en moslims - jong en oud - dichter bij elkaar te brengen. Dit kan naar aanleiding van een thema of een actualiteit. Het JIP heeft bijvoorbeeld een bijeenkomst georganiseerd naar aanleiding van de komst van vooral Syrische vluchtelingen naar Amstelveen. Dat zorgde voor angst onder de lokale joodse gemeenschap. Tijdens de bijeenkomst was er een ontmoeting tussen de joodse gemeenschap en de vluchtelingen.

Er zijn niet alleen maar bijeenkomsten om te verbinden, maar er worden ook bijeenkomsten georganiseerd om burgers te vragen mee te denken over hoe die verbinding verbeterd kan worden. Op die manier kunnen burgers zelf ook met ideeën of initiatieven komen om de verbinding te versterken. Een ander voorbeeld van een activiteit van het JIP is de organisatie van een excursie voor joodse en islamitische kinderen naar het Tropeninstituut in Amsterdam en het voornemen van gezamenlijke huiswerkbegeleiding.

Het Palestijns-Israëliësch conflict is op dit moment niet een onderwerp van gesprek binnen het JIP. Ook wordt het onderwerp niet besproken tijdens activiteiten of projecten. De insteek is te praten over wat verbindt en niet wat scheidt. Als de situatie daartoe aanleiding geeft en voor spanningen zorgt in Amstelveen staat het JIP er wel voor open hierover het gesprek aan te gaan.

Voorwaarden succesvolle aanpak

• Een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle aanpak is dat je als platform overeenstemming hebt over de missie en visie en die ook duidelijk communiceert. Wat ook een belangrijke voorwaarde is, is

dat je binnen een nieuwe organisatie als het JIP of binnen nieuwe activiteiten en projecten niet meteen het gesprek moet aangaan over het Palestijns-Israëliësch conflict. Het is bij de start belangrijk om elkaar als mens te leren kennen en te vertrouwen. Daarin praat je over overeenkomsten en wat je met elkaar verbindt.

Locatie • Gemeente Amstelveen en omstreken.

Samenwerkingspartners • Het JIP werkt samen met Bendigamos Amsterdam, Vluchtelingenwerk, het Overleg joden, Christenen en Moslims (OJCM), Mo & Moos, De Liberale Joodse gemeenten en het COC. Het JIP wordt niet gefinancierd of gefaciliteerd door de gemeente Amstelveen.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het initiatief.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Hier is informatie te vinden over het initiatief:

<http://www.amstelveenweb.com/nieuws-Het-Joods-Islamitisch-Platform-van-Amstelveen-is&newsid=263199669>

<https://rtva.nl/2015/11/respectvolle-eerste-bijeenkomst-joods-islamitisch-platform-amstelland/>.

Contactpersonen

Hadassa Hirschfeld
hadassa@xs4all.nl
0651890122

Omar Elhri
omar_ehr@hotmail.com
0642749956

Fragment

Bijeenkomst 'Antisemitisme in Almere'

Jong Avanti wilde graag een dialoogbijeenkomst organiseren met jongeren tussen de 16 en 26 jaar met een joodse en islamitische achtergrond in Almere over het thema antisemitisme en onderlinge vooroordelen. Aan de hand van stellingen werden vragen behandeld zoals: is er sprake van antisemitisme in Almere? Hoe uit dat zich? Hebben jongeren binnen de joodse gemeenschap hier ook last van? Hoe kan mogelijk antisemitisme worden tegengegaan? De voorwaarde voor een succesvolle bijeenkomst is zowel islamitische als joodse jongeren aanwezig zijn. Bij deze bijeenkomst is dat niet gelukt. De joodse jongeren waren niet aanwezig. Daarin speelt mee dat de joodse gemeenschap in Almere relatief klein is.

Contactpersonen

Jong Avanti/ Beri Shalmashi, programmaleider

036 7441576

jong@avanti-almere.nl

Excursie joodse en islamitische kinderen naar het Tropenmuseum Junior

Amstelveen

Op 8 maart 2017 heeft het Joods Islamitisch Platform (JIP) samen met joodse en islamitische kinderen een bezoek gebracht aan de 'ZieZo Marokko' tentoonstelling in het Tropenmuseum. In de tentoonstelling volgen kinderen een actief programma van 1,5 uur. Het JIP wil in de toekomst, als het mogelijk is, ieder jaar een excursie met joodse en islamitische kinderen organiseren.

Ontwikkelaar • Joods Islamitisch Platform (JIP) is de ontwikkelaar en uitvoerder van het initiatief.

Aanleiding • Aanleiding voor het initiatief is dat soms te weinig zichtbaar is wat joden en moslims verbindt. Het lijkt alsof moslims en joden alleen maar tegenover elkaar staan, terwijl dit niet het geval is. Het JIP is van mening dat activiteiten en projecten zich niet alleen maar moeten richten op volwassenen, maar juist ook op de kinderen.

Doelgroep • joodse en islamitische kinderen tussen 5 en 12 jaar uit Amstelveen-Amstelland en Amsterdam.

Doel • Het doel is de joodse en islamitische gemeenschap, en daarbinnen in het bijzonder de joodse en islamitische kinderen, dichter bij elkaar te brengen en met elkaar te verbinden. Daarnaast is het ook de bedoeling om de ouders van de kinderen met elkaar in contact te brengen. Tot slot wil het initiatief aan de kinderen zichtbaar maken dat de joodse en islamitische religie/cultuur overeenkomsten hebben.

Aanpak • De werkwijze van het initiatief is de nadruk te leggen op wat de twee gemeenschappen verbindt en samenbrengt. Dit doet het initiatief door een gezamenlijk bezoek van joodse en islamitische kinderen aan de 'ZieZo Marokko' tentoonstelling in het Tropenmuseum. In de tentoonstelling volgen kinderen een actief programma van 1,5 uur. De kinderen maken een spannende reis door de medina – een doolhof van straatjes – en een busreis dwars door Marokko. Ze worden verdeeld in vier groepen en gaan aan de slag met mode, beeldende patronen, taal & schrift of de keuken van geuren en smaken. Elke groep ontmoet een eigen personage die hen persoonlijk begeleidt. Als afsluiting wordt er een filmpje gemaakt om de reis met het thuisfront te delen. Het JIP heeft de kinderen geworven via joodse jeugdverenigingen en scholen.

Het JIP wil in de toekomst, als het mogelijk is, ieder jaar een excursie met joodse en islamitische kinderen organiseren. Voorafgaande aan de excursie worden er drie lessen van een uur verzorgd. In de lessen leren de kinderen elkaar kennen en gaan zij aan de slag met lesmateriaal dat vooraf door het Tropenmuseum beschikbaar is gesteld.

Ook worden gastsprekers uitgenodigd, bijvoorbeeld een Amsterdamse joodse Marokkaan die iets komt vertellen over zijn of haar culturele en religieuze achtergrond.

Voorafgaand aan de excursie wordt een informatiebijeenkomst voor de ouders van de kinderen georganiseerd. De joodse en islamitische ouders van de kinderen die meegaan op excursie komen bijeen om elkaar te ontmoeten en te leren kennen.

Huiswerkbegeleiding

Een andere manier waarop JIP joodse en islamitische kinderen wil samenbrengen is door het opzetten van huiswerkbegeleiding en citoets trainingen voor joodse en islamitische kinderen.

Het Palestijns-Israëliësch conflict is niet meegenomen in het initiatief. Bij deze activiteit wordt er met name gesproken over onderwerpen die de twee gemeenschappen verbinden en niet zozeer over onderwerpen die hen van elkaar scheiden.

Voorwaarden succesvolle aanpak

• Allereerst is succes van het initiatief afhankelijk van de medewerking van scholen en verenigingen. Natuurlijk zijn ook financiële middelen nodig om dit te organiseren. Daarnaast is een voorwaarde voor een succesvolle aanpak dat islamitische en joodse ouders betrokken zijn. Een andere belangrijke voorwaarde is dat tijdens de activiteit niet meteen de discussie wordt aangegaan over het Palestijns-Israëliësch conflict. Vertrouwen en elkaar leren kennen, ontstaan door te praten over wat verbindt.

Locatie • De activiteit wordt uitgevoerd met kinderen afkomstig uit Amstelland en Amsterdam. De excursie zelf vindt plaats in het Tropenmuseum. Stichting Centrum Eenheid Amstelveen (CEA) is de locatie waar de kinderen voorafgaand aan de excursie bij elkaar komen.

Samenwerkingspartners

JIP werkt samen met de Liberale Joodse Gemeente (LJG) Amsterdam en met het CEA (centrum eenheid voor maatschappelijke innovatie). Het CEA is hét sociaal cultureel centrum voor de inwoners van de gemeente Amstelveen. De museumkosten en het lesmateriaal betaalt JIP uit een financiële bijdrage van het Fonds stichting Trialoog uit Amersfoort. Ook de LJG draagt indien nodig.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het initiatief.

Beschikbare materialen • Er zijn geen handboeken of handreikingen beschikbaar waardoor andere partijen het initiatief kunnen uitvoeren.

Contactpersonen

Hadassa Hirschfeld
hadassa@xs4all.nl
0651890122

Omar Elhri
omar_ehr@hotmail.com
0642749956

Fragment

Verkiezingsbijeenkomst 14 februari 2017 van Joods Islamitisch Platform

Het Joods Islamitisch Platform-Amstelland (JIP) heeft voor de achterban binnen de joodse en islamitische gemeenschap een verkiezingsbijeenkomst in het kader van de landelijke verkiezingen van maart 2017 georganiseerd. Het JIP heeft bij deze bijeenkomst mensen uit de islamitische en joodse gemeenschap in Amstelveen en andere delen van Nederland, sprekers, Kamerleden, raadsleden en de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Lodewijk Asscher uitgenodigd. Bij de organisatie van de bijeenkomst werkte het JIP samen met Mo & Moos, Centrum Eenheid Amstelland (CEA) en Bendigamos, een nieuwe joodse organisatie gericht op young professionals.

Het belangrijkste doel van de bijeenkomst was om de behoeften en belangen van moslims en joden over te brengen aan politici. Tijdens deze bijeenkomst kwamen onder andere de gemeenschappelijke belangen van joden en moslims in Nederland ter sprake. Ook worden vergelijkbare problemen besproken waartegen beide gemeenschappen aan lopen, zoals islamofobie en antisemitisme. Het Palestijns-Israëlisch conflict was geen gespreksonderwerp. Door deze bijeenkomst te organiseren kunnen de gemeenschappen laten zien dat zij goed met elkaar kunnen samenwerken en dat positief contact tussen joden en moslims mogelijk en verrijkend is.

Contactpersonen

Mohamed Amine Touhami en Allaedinne Touhami
alaeddine23@gmail.com
0686274578

Ontmoetings- en informatiebijeenkomst Vluchtelingen Amstelveen

Amstelveen

Het Joods Islamitisch Platform (JIP) heeft de organisatie van twee bijeenkomsten naar aanleiding van de komst van vluchtelingen naar Amstelveen op zich genomen. De bijeenkomsten zijn in februari en maart 2016 georganiseerd. Dit heeft het JIP gedaan op verzoek van de gemeente Amstelveen, die het JIP heeft benaderd na onrust onder de joodse gemeenschap na de komst van vluchtelingen in Amstelveen. Deze bijeenkomsten moesten de joodse gemeenschap in verbinding en contact brengen met vluchtelingen.

Ontwikkelaar • Joods Islamitisch Platform (JIP) is de ontwikkelaar en uitvoerder van het project.

Aanleiding • Aanleiding waren plannen voor een noodopvang voor vluchtelingen in een Amstelveense wijk met veel joodse inwoners. Dat riep veel vragen, zorgen en angst op binnen de lokale joodse gemeenschap. De angst was dat een deel van de uit Syrië en Irak afkomstige vluchtelingen door hun opvoeding een afkeer hadden van en vooroordelen over joden.

Doelgroep • De doelgroep bij de twee bijeenkomsten in februari en maart 2016 was de joodse gemeenschap in Amstelveen.

Doel • Het doel van deze activiteit is de joodse gemeenschap in verbinding en contact brengen met vluchtelingen met een Syrische en Irakese achtergrond. Dit contact moet zorgen en angst verminderen bij de joodse gemeenschap over de komst van vluchtelingen. Daarnaast moest de bijeenkomst onderlinge vooroordelen wegnemen. Verder was dit initiatief erop gericht om te achterhalen wat de joodse gemeenschap kon doen/betekenen voor de vluchtelingen en op welke manier zij zich voor hen kon inzetten.

Aanpak • Het JIP heeft twee bijeenkomsten georganiseerd voor mensen uit de joodse gemeenschap, vluchtelingen en statushouders met een Syrische en Afghaanse achtergrond. Dit contact moest het vluchtelingenvraagstuk een gezicht geven. Tijdens de voorlichtings- en ontmoetingsbijeenkomst zijn Syrische vluchtelingen en statushouders uit Syrië en Afghanistan door het JIP uitgenodigd om hun verhaal te vertellen. De toehoorders kregen meer begrip na de persoonlijke verhalen aangehoord te hebben. Ook gingen de aanwezigen, aan de hand van stellingen met elkaar in gesprek. Mensen uit de joodse gemeenschap konden ook vragen stellen aan de vluchtelingen en statushouders. Mo & Moos begeleidde deze avond. Tijdens de bijeenkomst kwam het Palestijns-Israëliësch conflict ter sprake. De joodse gemeenschap wilde graag weten hoe de vluchtelingen over Israël denken.

Voorwaarden succesvolle aanpak

• Een voorwaarde voor een succesvolle aanpak is steun voor dit soort initiatieven vanuit de joodse gemeenschap, bijvoorbeeld van de orthodoxe en liberaal joodse gemeenschap. Daarnaast is het belangrijk dat verschillende organisaties met elkaar kunnen samenwerken.

Locatie • De vluchtelingenbijeenkomsten zijn georganiseerd in wijkcentrum de Meent in Amstelveen.

Samenwerkingspartners • In het kader van deze activiteit heeft het JIP samengewerkt met het CEA (centrum eenheid voor maatschappelijke innovatie) en Mo & Moos¹. Mo & Moos heeft de avond begeleid en het CEA heeft voor een presentatie gezorgd. Het JIP en daarmee dit project krijgen geen financiële ondersteuning van de gemeente.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Hier een nieuwsbericht over het initiatief: <https://rtva.nl/2016/03/rtva-nieuws-woensdag-23-maart>.

Contactpersonen

Hadassa Hirschfeld
hadassa@xs4all.nl
0651890122

Omar Elhri
omar_ehr@hotmail.com
0642749956

¹ Zie voor een beschrijving van Mo & Moos pagina.

Fragment

Kinderen van A'dam

Kinderen van A'dam is een boek over joodse en islamitische Amsterdammers, met als thema samenleven in Amsterdam. Het boek laat de overeenkomsten zien tussen Amsterdammers uit de beide geloofsgroepen. Hierdoor wordt duidelijk dat zij meer met elkaar gemeen hebben, dan dat ze van elkaar verschillen. Het boek bevat acht interviews met Amsterdamse joden en moslims die zich elk op hun eigen manier inzetten voor een vreedzame, respectvolle en vrije samenleving. Daarnaast brengen vier jonge Amsterdammers hun omgeving in beeld. Hun foto's en de gesprekken die zij naar aanleiding daarvan met elkaar voeren, vormen het tweede deel van dit boek. Het project is ontstaan uit de ambtswoningdialoog-gesprekken met de burgemeester.

Doelstelling van het boek is laten zien dat leven met verschillen in de stad, meer de regel is dan de uitzondering. Zo komen Amsterdammers en in het bijzonder kinderen en studenten meer te weten over elkaar, over joodse en islamitische Amsterdammers en wat zij gemeen hebben met elkaar. Kinderen van A'dam moet zorgen voor meer contact, interesse, begrip en verbinding. De doelgroep van het boek zijn onder meer kinderen, leerlingen en studenten tussen de 12-21 jaar in de gemeente Amsterdam.

Op 23 november 2016 hebben burgemeester Van der Laan en wethouder Kukenheim (diversiteit) in het ROC Wibautcollege de eerste exemplaren van het boek in ontvangst genomen. Voorafgaand aan de officiële overhandiging op het ROC Wibautcollege volgden de leerlingen van drie klassen van het ROC een workshop onder leiding van diverse betrokkenen van de ambtswoningdialoog en sleutelfiguren. Het streven is dat meer jongeren (scholen) met het boek aan de slag gaan. Kinderen van A'dam is mogelijk gemaakt en uitgegeven door de gemeente Amsterdam.

Contactpersonen

Gemeente Amsterdam
Afdeling Diversiteit
dialoogenverbinding@amsterdam.nl

De initiatiefnemers zijn te bereiken
via de email:
kinderenvanadam@gmail.com

Salaam-Shalom

Amsterdam

Salaam-Shalom Amsterdam, de Joods-Islamitisch Culturele Vriendschapskring van Amsterdam, is een onafhankelijk burgerinitiatief dat door een brede vriendenkring van moslims en joden in de avond van 29 mei 2014 is opgericht. Op 15 juni 2014 is Salaam-Shalom Amsterdam officieel van start gegaan. Er is gekozen voor de term 'culturele vriendschapskring' omdat juist de cultuur van moslims en joden in vele landen van herkomst sinds eeuwen met elkaar verweven is. Salaam Shalom organiseert ontmoetingen en bijeenkomsten op het gebied van kunst en cultuur.

Ontwikkelaar • Onder andere Lody van der Kamp, Karima Belhaj, Constant Vecht en Fatima Elatik zijn de ontwikkelaars van dit burgerinitiatief. Dit zijn mensen uit de joodse en islamitische gemeenschap in Amsterdam. Het initiatief wordt uitgevoerd door meerdere mensen uit deze gemeenschappen. Zowel de ontwikkelaars als uitvoerders zijn mensen die voorafgaande aan het initiatief al positief staan tegenover verbinding tussen de beide gemeenschappen.

Aanleiding • Moslims en joden in Amsterdam kwamen nog niet altijd als vanzelfsprekend bij elkaar, waardoor vriendschappen minder gemakkelijk ontstaan en behouden blijven. Salaam Shalom wil haat, angst, onzekerheid en geweld in de wereld bestrijden met vriendschap, liefde, vrede en menselijkheid.

Doelgroep • Mensen uit de joodse en islamitische gemeenschap in Amsterdam die vriendschappelijk tegenover elkaar staan.

Doel • Salaam-Shalom heeft als doelstelling moslims en joden in Amsterdam bij elkaar te brengen. Het initiatief probeert meer structurele en minder vrijblijvende vriend-

schappen te creëren en te behouden.

Daarnaast is een doel om zichtbaar te maken dat joden en moslims bevriend kunnen zijn. Hierdoor kunnen de joodse en islamitische gemeenschap binnen de stad veel meer gezamenlijk gaan optrekken en zichtbaar maken dat moslims en joden geen rivalen zijn van elkaar, maar juist bondgenoten.

Aanpak • De werkwijze van Salaam-Shalom is erop gericht moslims en joden in Amsterdam, die vriendschappelijk tegenover elkaar staan, bij elkaar te brengen. Het initiatief wil meer structurele en minder vrijblijvende vriendschappen creëren, behouden en deze zichtbaar maken. Dat doet Salaam-Shalom door de organisatie van onder andere excursies, leeskringen, themabijeenkomsten, het gezamenlijk bezoeken van evenementen, gespreksavonden en nog veel meer. Per jaar worden er zes à zeven bijeenkomsten en ontmoetingen georganiseerd. Wat werkt binnen dit initiatief is dat Salaam-Shalom op een informele manier de banden tussen joden en moslims faciliteert. Het Palestijns-Israëliësch conflict is geen gespreksonderwerp binnen dit initiatief. Salaam-Shalom wil een progressieve, a-politieke en cultureel initiatief zijn.

Voorwaarden succesvolle aanpak

Voorwaarde dat mensen zich vrijwillig voor het initiatief inzetten. De deelnemers kiezen ervoor om het gezellig met elkaar te hebben en politiek te vermijden. Het is een voorwaarde dat mensen uit beide gemeenschappen zich boven politiek en gevoelige onderwerpen kunnen plaatsen. De initiatiefnemers en uitvoerders laten zich niet uit elkaar spelen, al is er soms sprake van verschillende politieke inzichten als het gaat om het Palestijns-Israëliësch conflict.

Locatie • Het initiatief wordt in Amsterdam uitgevoerd.

Samenwerkingspartners • Er is een structurele samenwerking met de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam. Als het nodig is worden met andere partijen of personen gelegenheidscoalities gesmeed, zoals met de Al Kabir moskee of het COC. Salaam-Shalom krijgt geen subsidie van de gemeente.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het initiatief.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Salaam-Shalom heeft een open facebook pagina: <https://www.facebook.com/SalaamShalomAmsterdam/?ref=ts&fref=ts>.

Contactpersonen

Constant Vecht
a.vecht@planet.nl

Karima Belhaj
Karima.belhaj@outlook.com
0645723096

Fred Salomon
Mr.f.701@gmail.com
0628703422

Fragment

Haagse verklaring voor kinderen

De 'Haagse verklaring voor kinderen' is een verklaring door verschillende organisaties in Den Haag. Aanleiding voor de 'Haagse verklaring voor kinderen' was de vijfentwintigste verjaardag in 2006 van de 'Verklaring inzake uitbanning van alle vormen van onverdraagzaamheid en van discriminatie op grond van godsdienst of levensbeschouwing' van de Verenigde Naties. De Haagse Raad voor Levensbeschouwingen en Religies, die anno 2017 niet meer bestaat, is ontwikkelaar van de verklaring. Deze raad bestond onder meer uit vertegenwoordigers van de joodse en islamitische gemeenschap in Den Haag. Verschillende gemeenschappen hebben meegewerkt, zoals Christenen, Humanisten, Hindoes, Bahai en Soefies.

Doelstelling van de verklaring is om intolerantie en discriminatie onder kinderen tegen te gaan en onderling begrip, tolerantie en respect te bevorderen. De verklaring en de inhoud daarvan is gedeeld met scholen in Den Haag. De bedoeling was dat basisscholen actief aan de slag zouden gaan met de inhoud van de verklaring en met ondersteuning van de Haagse Raad voor Levensbeschouwingen en Religies. Door een gebrek aan vrijwilligers is dit niet van de grond gekomen.

Contactpersoon

Rabbijn Marianne van Praag
mlvanpraag@gmail.com
06 55764475

Ambtswoning gesprekken Amsterdam

Amsterdam

De ambtswoninggesprekken in Amsterdam zijn gesprekken tussen de joodse en islamitische gemeenschap in Amsterdam met de burgemeester. Het initiatief is ontstaan na de Gaza-oorlog in 2014. Als gevolg van de internationale ontwikkelingen in dat conflict waren er destijds spanningen in Amsterdam. Mensen kregen angst voor elkaar, stonden soms recht tegenover elkaar en vriendschappen werden verbroken. Het doel van de ambtswoninggesprekken is sleutelfiguren uit de joodse en islamitische gemeenschap in Amsterdam bij elkaar brengen en houden. De ambtswoning is een veilige plek waar vertegenwoordigers van de twee geloofsgemeenschappen ruimte krijgen wederzijdse zorgen, aannames en angsten bespreekbaar te maken. Werkgroepen die zijn gevormd tijdens de ambtswoninggesprekken hebben projecten bedacht en uitgevoerd.

Ontwikkelaar • De gemeente Amsterdam heeft het project ontwikkeld. De gemeente faciliteert waar mogelijk ideeën en projecten die binnen de ambtswoninggesprekken ontstaan.

Aanleiding • Aanleiding voor de ambtswoninggesprekken was de Gaza-Oorlog, die ook in Amsterdam zorgde voor onrust. Elke week waren er demonstraties, de ene keer pro-Israël de andere keer pro-Palestina. Ook op social media ontstonden heftige discussies. Mensen uit gemeenschappen verwijderden zich van elkaar, in het bijzonder mensen uit de joodse en islamitische gemeenschap. Van daaruit ontstond de behoefte om als joodse en islamitische Amsterdammers met elkaar in gesprek te gaan.

Doelgroep • Doelgroep zijn sleutelfiguren uit de joodse en islamitische gemeenschap in Amsterdam. Deze sleutelfiguren hebben een diverse achtergrond: jongeren, ouderen, vertegenwoordigers van synagogen, moskeeën en (welzijn)organisaties, sociaal ondernemers en andere individuen.

Doel • Het doel van de ambtswoninggesprekken is sleutelfiguren uit de joodse en islamitische gemeenschap in Amsterdam bij elkaar brengen en houden. Een andere doelstelling is verbinding maken tussen beide gemeenschappen, zodat spanningen in de toekomst worden voorkomen en als die zich voordoen in een vroegtijdig stadium kunnen worden gede-escaleerd. Een ander doel van de ambtswoninggesprekken is dat joodse en islamitische Amsterdammers projecten met elkaar bedenken die zij zelf in de praktijk brengen. Zij vervullen door het gesprek met elkaar te voeren en gezamenlijk projecten uit te voeren een voorbeeldfunctie. Ondanks de verschillen, laten zij zien dat zij verbinding met elkaar kunnen leggen.

Aanpak • De aanpak zijn ambtswoninggesprekken tussen de joodse en islamitische gemeenschap in de gemeente Amsterdam. In de periode van toenemende spanningen tijdens de Gaza-oorlog in 2014 zijn bekende en minder bekende mensen uit het netwerk van de gemeente benaderd. Om het gesprek in goede banen te leiden zijn sleutelfiguren uit de twee gemeenschappen voor de eerste drie gesprekken afzonderlijk uitgenodigd

door de burgemeester. Daarna heeft de gemeente plenaire sessies georganiseerd. De rol van de burgemeester tijdens deze gesprekken was die van gespreksleider en verbinder. Tijdens de ambtswoninggesprekken zijn ongeveer 20 mensen aanwezig. Net na de oplopende spanningen door de Gaza-oorlog werden de gesprekken maandelijks gevoerd. Anno 2017 komen de sleutelfiguren minder frequent bij elkaar in de ambtswoning, ongeveer eens per half jaar. Naast de twee jaarlijkse plenaire gesprekken worden er op ambtelijk niveau verdiepingsbijeenkomsten georganiseerd.

Tijdens de ambtswoninggesprekken zijn werkgroepen gevormd van joodse en islamitische Amsterdammers aan de hand van diverse thema's. Deze werkgroepen wilden graag projecten bedenken en tot uitvoering brengen. Een voorbeeld is '180 Amsterdammers' (www.180amsterdammers.nl). Dit project is ontwikkeld door de deelnemers van de 'werkgroep social media' waaraan Chantal Suissa en Ahmed Larouz deelnamen. Ook de 'Kinderen van A'dam' is een project dat is bedacht tijdens de bijeenkomsten in de ambtswoning.

Het ontstaan van de ambtswoninggesprekken heeft een nauwe relatie met het Palestijns-Israëliësch conflict. De Gaza-oorlog was immers de aanleiding voor de bijeenkomsten. Dit maakte de bijeenkomsten bijzonder heftig, met veel emoties, wantrouwen en negatieve gevoelens. Bij de eerste gezamenlijke sessies was ruimte om alle gevoelens en woede te uiten. Naarmate sleutelfiguren vaker bij elkaar kwamen, groeide het vertrouwen. De mensen waren geen vreemden meer van elkaar. Kernvraag: Wat betekenen de ontwikkelingen in het Midden-Oosten voor Amsterdammers en wat kunnen zij proactief doen voor de stad? Het Midden-Oosten

conflict bevat het Palestijns-Israëliësch conflict, maar ook bredere ontwikkelingen in deze regio. Tijdens de gesprekken komen ook allerlei andere maatschappelijke, sociale en politieke onderwerpen aan bod. Voorbeelden daarvan zorgen rondom veiligheid van moskeeën of synagogen.

Voorwaarden succesvolle aanpak

• Er zijn meerdere voorwaarden voor een succesvolle aanpak:

- De bereidheid van sleutelfiguren om met elkaar samen te werken en de overtuiging dat zij iets voor elkaar kunnen betekenen.
- Sleutelfiguren moeten (juist) ook in tijden van 'rust', in onderlinge relaties investeren en ervoor zorgen dat de gesprekken blijven plaatsvinden.
- De aanwezigheid van de burgemeester tijdens de vaste bijeenkomsten, en dat de gemeente de bijeenkomsten faciliteert. De rol van een burgemeester, als burgervader en eindverantwoordelijke voor de openbare orde en veiligheid in de gemeente, is van groot belang bij het faciliteren van de dialoog.
- Sleutelfiguren moeten zeker bij aanvang van het project vaak bijeenkomen, zodat het vertrouwen groeit.
- Flexibiliteit bij de frequentie van gesprekken. In tijden van crisis ligt deze frequentie hoger zijn, en in rustige tijden lager.
- Inzicht hebben wie aan tafel zit en daarmee rekening houden. Welke belangen heeft een individu of organisatie? Hoe groot is de achterban? Stellen zij zich bijvoorbeeld meer activistisch op of juist meer gericht op dialoog?
- Als gemeente communiceren dat de gesprekken zijn om dialoog te voeren en niet om te bemiddelen. Dat laatste impliceert namelijk dat er specifieke problemen zijn die opgelost moeten worden.

- Onderwerpen laten aansluiten bij jongeren, zodat deze lastig te bereiken doelgroep zich sneller verbindt aan het netwerk.
- De aanwezigheid en het benoemen van een gezamenlijk uitgangspunt, zoals het gezamenlijke Amsterdammerschap en de verantwoordelijkheid voor de stad en inwoners.

Locatie • De ambtswoninggesprekken worden uitgevoerd in de gemeente Amsterdam.

Samenwerkingspartners • Binnen dit project is er samenwerking tussen de diverse sleutelfiguren uit beide gemeenschappen. Daarnaast is een belangrijke en onmisbare partner de gemeente Amsterdam en in het bijzonder het veiligheidsdomein (OOV) en sociaal domein (afdeling Diversiteit) samen met kabinet van de burgemeester.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren.

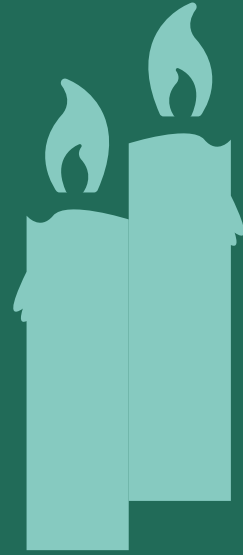
Contactpersonen

Gemeente Amsterdam
Afdeling Diversiteit
dialoogverbinding@amsterdam.nl

Fragment

Verbindings- bijeenkomst United Lights

Dit initiatief is de organisatie van een eenmalige verbindingbijeenkomst waarbij alle aanwezigen met diverse achtergronden een intentieverklaring hebben getekend. De bijeenkomst vond plaats op de 18 januari 2015, op de internationale wereld religiedag in het Concordia Theater in Den Haag. Met de verklaring beloven de aanwezigen zich in te zetten voor verbinding en voor elkaar. Ook verklaren zij door te tekenen dat zij elkaars vrijheden respecteren en de ander de ruimte geven om te geloven of niet te geloven.

De verbindingbijeenkomst en de intentieverklaring zijn gericht op organisaties die direct en indirect met jongeren werken die vooroordelen hebben over mensen met andere culturele en religieuze achtergronden, alle maatschappelijk betrokken burgers in Den Haag en de islamitische en joodse gemeenschap in de gemeente. Tijdens de bijeenkomst gingen ongeveer 80 mensen met diverse betrokkenheid en achtergronden, waaronder een joodse en islamitische achtergrond, met elkaar in dialoog. De kracht van de bijeenkomst was volgens de initiatiefnemer dat het religies oversteeg. Centraal stond wat mensen verbindt, en dat zijn meer dingen dan enkel religie.

De ontwikkelaar van de bijeenkomst is Fatima Akchar van United Lights. United Lights is een initiatief dat ernaar streeft om mensen en organisaties te verbinden. De 'wijze raad' met daarin Hanneke Gelderblom, Imam Bakkali, dominee Wessel Verdonk, dominee Willem Jansen en Rabbijn Marianne van Praag hebben ondersteuning gegeven in de vorm van advies. Een aparte werkgroep heeft de organisatie en uitvoering van de verbindingbijeenkomst op zich genomen.

Hier is meer informatie te vinden: <http://www.unitedlights.nl/verbinden>

Contactpersonen

Fatima Akchar

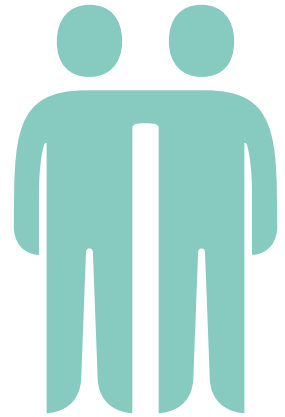
United Light

info@unitedlights.nl

0628849588

Mo & Moos

Amsterdam

Mo & Moos is een project waarin 18 young professionals tussen de 25 – 35 jaar uit de joodse en islamitische gemeenschap worden getraind, zodat zij inzetbaar zijn als sleutelfiguren om de verbinding tussen de beide gemeenschappen te vergroten. De sleutelfiguren worden ingezet bij verschillende maatschappelijke, sociale en politieke activiteiten. Zo geven zij voorlichting op scholen en in buurthuizen of laten hun stem horen binnen de lokale, nationale en internationale politiek of de media. Mo & Moos is een initiatief van Chantal Suissa namens de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam (LJG) en Jongeren centrum Argan. Het project is uitgevoerd in 2014 en 2015.

Ontwikkelaar • Het project is ontwikkeld door Chantal Suissa vanuit de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam (LJG) in samenwerking met stichting Argan. Zij voeren het project ook uit samen met de opgeleide young professionals.

Aanleiding • Zowel de joodse als islamitische gemeenschap hebben een belangrijke plaats in Amsterdam en de geschiedenis van deze stad. Van de groepen worden soms de verschillen uitgelicht, terwijl er ook veel overeenkomsten zijn. Een voorbeeld van overeenkomsten zijn het cultureel en maatschappelijk erfgoed van beide gemeenschappen. Daarnaast zijn zij allemaal Amsterdammers, met eigen dromen, idealen en visies op de maatschappij. De aanleiding voor dit project is de wens om toekomstige leiders en rolmodellen binnen de gemeenschappen op een originele wijze met elkaar kennis te laten maken.

Doelgroep • De directe doelgroep zijn Amsterdamse young professionals tussen de 25 – 35 jaar. De profijtgroep zijn de jongeren die deelnemen aan een activiteit van Mo & Moos met vragen over en diverse beelden bij de joodse als islamitische gemeenschap.

Doel • ‘Mo & Moos’ heeft als primair doel om mensen uit de joodse en islamitische gemeenschap dichter bij elkaar brengen en om mogelijke spanningen tussen beide gemeenschappen te voorkomen of te de-escaleren. Een andere doelstelling is mensen uit beide gemeenschappen op te leiden tot sleutelfiguren, zodat zij iets kunnen betekenen voor de samenleving, gemeente en/of binnen de media.

Aanpak • In Mo & Moos worden young professionals uit de joodse en islamitische gemeenschap getraind zodat zij inzetbaar zijn als sleutelfiguren als de situatie daarom vraagt. De sleutelfiguren worden ingezet bij verschillende maatschappelijke, sociale en politieke activiteiten. Zo geven zij voorlichting op scholen en in buurthuizen over joods/islamitische thema's of laten hun stem horen bij de gemeente of in de media. Daarnaast fungeren zij als aanspreekpunt of een rolmodel binnen de eigen culturele en religieuze gemeenschap. Een wisselende stuurgroep stuurt de sleutelfiguren aan.

Om hun rol als sleutelfiguur te kunnen vervullen hebben de young professionals verschillende workshops gevolgd om de verbinding te kunnen maken tussen beide

gemeenschappen. Deze workshops zijn ontwikkeld door de initiatiefnemers. Achttien young professionals volgden deze workshops en kwamen daarvoor iedere twee weken bij elkaar. Bij elkaar resulteerde dat in ongeveer 40 uur aan ontmoetingsbijeenkomsten en 30 uur aan workshop sessies. Het programma sloot af met een expertiseweekend. De locatie van de bijeenkomsten en workshops wisselde. De ene week was dat bij stichting Argan en de andere week bij de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam.

Op dit moment zijn een aantal opgeleide sleutelfiguren actief. Zo is Natascha van Weezel betrokken bij 'New Connective', een initiatief opgericht vanuit de Vrije Universiteit. New Connective organiseert bijeenkomsten en activiteiten op het gebied van levensbeschouwing. Het initiatief heeft bijvoorbeeld een interreligieuze studiereis naar Auschwitz georganiseerd met onder meer joodse en islamitische studenten. Sleutelfiguren Debbie Bachrach, Hasna Joutay en Anne Maria van Hilst geven regelmatig workshops en/of voorlichtingen aan jongeren. Guy Muller en Sami Elghalbzouri hebben in april 2016 het Mo & Moos café georganiseerd met als thema vrijheid van meningsuiting. Mo & Moos hebben gesproken bij het Europees Jeugdparlement over de onderwerpen antisemitisme en moslimdiscriminatie. Verder heeft een aantal sleutelfiguren onder meer in televisieprogramma Pauw, documentaires, geschreven pers en theater hun stem laten horen.

Het Israel-Palestina conflict is besproken tijdens de training. Er is op verschillende wijze aandacht besteed aan het conflict, door workshops, dialoog en het tonen van best practices en het uitvoeren van creatieve werkvormen. De netwerkgroep organiseert bijeenkomsten, workshops en lezingen.

Voorwaarden succesvolle

aanpak • Een belangrijke voorwaarde is dat de opgeleide sleutelfiguren genoeg tijd kunnen steken in het project en de organisatie van activiteiten. Een stuurgroep die hierbij ondersteunt en activiteiten organiseert kan een goede uitwerking hebben.

Locatie • Het project wordt alleen in Amsterdam uitgevoerd.

Samenwerkingspartners • Er is geen officiële samenwerkingspartner. Mo & Moos werkt regelmatig samen met het JIP (Joods Islamitisch Platform). De gemeente Amsterdam heeft de training voor young professionals uit de joodse en islamitische gemeenschap financieel en bestuurlijk ondersteund. Ook is de groep ontvangen door de burgemeester in zijn ambtswoning om zo inzicht te krijgen in hun vervolgplannen. Voor het vervolg van Mo & Moos is er (nog) geen financiële ondersteuning van de gemeente of andere organisaties.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Hier is meer informatie te vinden over het project: <http://www.nieuwwij.nl/nieuws/mo-moos-jonge-moslims-en-joden-voor-verbinding-juist-nu/> en <https://www.facebook.com/mo.moos.33>.

Contactpersonen

Chantal Suissa
momoosmokum@gmail.com • 0619210535
Cihan Tekeli
momoosmokum@gmail.com • 0650637029
Debbie Bachrach
momoosmokum@gmail.com • 0614888430

Veiligheidspact

Amsterdam

Het Veiligheidspact tegen Discriminatie is een burgerinitiatief van organisaties die diverse minderheden vertegenwoordigen, waaronder de joodse en islamitische gemeenschap. Het Platform Stop Racisme en Uitsluiting en verschillende vertegenwoordigers van moskee Al Kabir, de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam en Dialoog in Actie zijn de initiatiefnemers. Onder meer het COC van Amsterdam en de Protestantse Kerk Amsterdam zijn bij het initiatief aangehaakt. Op 30 september 2012 hebben de betrokken organisaties het veiligheids Pact ondertekend. Het veiligheids Pact is een pact tegen fysiek en verbaal geweld en komt op voor onder meer joden, moslims en homo's die hiermee te maken krijgen. Als de situatie daarom vraagt ondernemen ondertekenaars gezamenlijk actie, leggen zij verklaringen af en komen zij publiekelijk op voor elkaars rechten.

Ontwikkelaar • Ontwikkelaars van het initiatief zijn Mohamed Rabbae van het Platform Stop Racisme en Uitsluiting en verschillende vertegenwoordigers van de moskee Al Kabir, de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam en Dialoog in Actie. Onder meer het COC van Amsterdam en de Protestantse Kerk Amsterdam zijn bij het initiatief aangehaakt. Tot de ondertekenaars behoren zowel landelijke koepelorganisaties als het CJO en de UMMON, als kleinere (lokale) organisaties en ongebonden personen. Uitvoerders van het initiatief zijn de organisaties en individuen die het pact hebben ondertekend.

Aanleiding • Aanleiding is dat minderheidsgroepen, zoals joden en moslims, te maken krijgen met fysiek en verbaal geweld vanuit de samenleving met een discriminatoire achtergrond. Dat is geweld gericht op individuen vanwege hun etnische, religieuze of seksuele identiteit of op gebouwen, zoals moskeeën, synagogen en woonhuizen. Het is niet vanzelfsprekend dat diverse gemeenschappen in gezamenlijkheid opkomen voor de slachtoffers van dit soort geweld.

Doelgroep • De doelgroep van het Veiligheids Pact zijn alle inwoners van Nederland, en in het bijzonder van Amsterdam.

Doel • Het belangrijkste doel van dit initiatief is dat organisaties en personen die minderheidsgemeenschappen vertegenwoordigen gezamenlijk opkomen voor elkaar wanneer er sprake is van fysiek en verbaal geweld met een discriminatoire aspect. Een andere doelstelling is het verbinden van de gemeenschappen die te maken krijgen met dit soort geweld, juist door in gezamenlijkheid voor elkaar op te komen. Daarnaast heeft dit Pact ook als doel om incidenten met fysiek en verbaal geweld vanuit de samenleving met een discriminatoire achtergrond te de-escaleren en te voorkomen.

Aanpak • Met het Veiligheids Pact komen organisaties vanuit onder andere de joodse, islamitische en christelijke gemeenschap gezamenlijk voor elkaar op na fysiek en verbaal geweld met een discriminatoire achtergrond tegen onder meer joden en moslims en LHBT-ers (lesbiennes, homosek-

suelen, biseksuelen en transgenders).

Als de situatie daarom vraagt ondernemen de ondertekenaars van het Pact gezamenlijk actie, leggen zij verklaringen af en komen zij publiekelijk op voor elkaars rechten.

De 'kerngroep' van het Pact, bestaande uit vertegenwoordigers van de moskee Al Kabir, de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam en Dialoog in Actie, komt gemiddeld eens per zes weken bij elkaar voor overleg.

Als daartoe aanleiding is, komen de deelnemers vaker bijeen en wordt de samenstelling van de groep uitgebreid. Verder moeten de ondertekenaars volgens artikel 1 van het Pact bereid zijn indien nodig de discussie aan te gaan over discriminatie met de eigen achterban en gelijkgezinden. Naast dit artikel zijn er nog drie andere artikelen die betrekking hebben op respectievelijk (symbolische) bescherming van gebedshuizen, woonhuizen en personen, schoolbezoeken en buurtbemiddeling.

Recente voorbeelden

Een recent voorbeeld van een gebeurtenis waarna het Veiligheidspact in actie is gekomen, is een anti-homoflyer die Amsterdammers in West in hun brievenbus kregen. Het pact heeft toen een 'tegenflyer' geproduceerd en deze via sociale media verspreid en bij de eigen organisaties uitgedeeld en besproken. De boodschap vanuit het Pact was dat je als Amsterdammer zichtbaar jezelf moet kunnen zijn en dat persoonlijke keuze inzake seksualiteit en gender een mensenrecht is. Een ander voorbeeld is een verklaring van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam (LJGA) na de 'minder minder' uitspraken van Geert Wilders. Daarnaast bracht de Unie van Marokkaanse Moslimorganisaties Nederland (UMMON) tijdens de laatste Gaza-oorlog een verklaring uit, dat kritiek op de staat Israël niet tot jodenhaat mag leiden. Na de aanslagen in Parijs in november 2015

organiseerde het Pact een buurtwandeling onder het motto 'we laten ons niet uit elkaar spelen'. Na de aanslagen in Brussel februari 2016 volgde een bijeenkomst in de moskee Al Kabir en een steunverklaring (en deelname) aan de bijeenkomst op de Dam.

Het initiatief heeft geen directe relatie met het Palestijns-Israëliësch conflict. Wel kunnen gebeurtenissen in het Midden-Oosten aanleiding zijn voor discriminatie, waarna het Pact actie onderneemt.

Voorwaarden succesvolle aanpak

Een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle aanpak, is dat de organisaties die zijn verbonden aan het Pact bereid zijn na te denken en ook bereid zijn het gesprek aan te gaan over moeilijke en gevoelige thema's. Een andere voorwaarde is dat de verschillende vertegenwoordigers van diverse gemeenschappen zich willen inzetten om weerstand te bieden tegen polarisatie, jodenhaat, moslimhaat en homohaar. Ook zijn geduld en tijd nodig om elkaar te leren kennen en vertrouwen. Verder is het van belang dat de leden van het Pact beschikken over een groot netwerk.

Locatie • Het pact is actief in Amsterdam en indien nodig in heel Nederland.

Samenwerkingspartners • Het Veiligheidspact is een samenwerkingsverband tussen organisaties uit diverse gemeenschappen, waaronder de joodse en islamitische gemeenschap. Vanuit de gemeente is er geen sprake van structurele subsidies. Wel is er soms projectsubsidie beschikbaar.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het initiatief.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Meer informatie over het Veiligheidspact is te vinden op: www.republiekallochtonie.nl/veiligheidspact-tegen-discriminatie
<https://www.facebook.com/veiligheidspact/?fref=ts>.

Contactpersonen

Roemer van Oordt
(Zasja/Republiek Allochtonië)
0645766873
roemer@zasja.org

Mohamed Echarrouti
(UMMON, moskee Al Kabir)
0622558975
m.echarrouti@planet.nl

Joke Jongejan
(Dialog in Actie)
0613785908
joke@dds.nl

Fragment

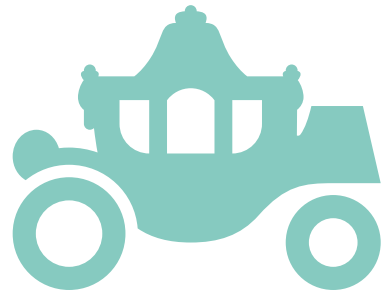
Project 'Gastvrij ontvangen'

Binnen dit project brengen tweedejaars pabo-studenten van de Hogeschool In Holland een bezoek aan een gezin met een andere culturele of religieuze achtergrond dan zij gewend zijn. De bedoeling is dat de student meedoet met de dagelijkse routine van het gezin. Denk aan het koken, met elkaar eten, de gesprekken van de kinderen met de ouders en het voorlezen van een verhaal uit de traditie van het gastgezin. Doel van het project is dat jongeren ervaren hoe het is om bij mensen met een andere cultuur of religie thuis te zijn. Daarmee ontstaat meer begrip en worden onderlinge vooroordelen tegengegaan. De duur van een bezoek is een middag en/of avond. Juist voor toekomstige leraren is deze ervaring belangrijk, want zij krijgen ook te maken met kinderen met verschillende achtergronden, andere culturen, verschillende godsdiensten en diverse leefwerelden. Het project is een samenwerking tussen het lectoraat Onderwijs en levensbeschouwing van Hogeschool InHolland en de stichting Veelkleurige Religies Rotterdam. Jaarlijks doen ongeveer 50 studenten aan dit project mee. Omdat er joodse en islamitische gezinnen betrokken zijn, is het ook een manier om de ontmoeting te creëren tussen mensen met een joodse en islamitische achtergrond.

Prinsjesdagviering

Den Haag

Tijdens de ochtend van de jaarlijkse Prinsjesdag in Den Haag wordt er een inter-levensbeschouwelijke bezinningsbijeenkomst georganiseerd. Bij deze viering zijn volwassenen en kinderen aanwezig met verschillende religieuze en levensbeschouwelijke achtergronden, waaronder een joodse en islamitische. De eerste bijeenkomst vond plaats in het jaar 2000. In de bijeenkomst staat gelijkwaardigheid centraal, ongeacht religie of levensovertuiging.

Ontwikkelaar • Het bestuur van de organisatie van de jaarlijkse bezinningsbijeenkomst op Prinsjesdag heeft dit initiatief tot stand gebracht. Dit bestuur bestaat uit diverse mensen met verschillende religieuze achtergronden, waaronder; Ineke Bakker (Raad van Kerken in Nederland en Stek, voor stad en kerk, in Den Haag), Awraham Soetendorp (Liberaal Joodse Synagoge in Den Haag), Peter Verburg (De Haagse Gemeenschap van Kerken), Victor van Bijlert (Protocollaire Commissie), André Kalden (Boeddhistische Unie Nederland), Urmila Sewnath (hindoeïstische organisatie Arya Samaj), Wilma Reinders (Humanistisch Verbond Nederland). De Prinsjesdagviering wordt voorbereid door vrijwilligers van organisaties die de diverse religies en levensovertuigingen vertegenwoordigen.

Aanleiding • Aanleiding is de viering van Prinsjesdag in Den Haag. De oorsprong van de viering ligt in de jaren '60 van de vorige eeuw, waar toen enkel de christelijke kerken aan deelnamen. Omdat er de afgelopen decennia steeds meer mensen in Nederland woonachtig zijn met een andere religieuze achtergrond dan het christendom, is in 2000 besloten bij de inter-levensbeschouwelijke bezinningsbijeenkomst op Prinsjesdag ook

andere religies te betrekken trekken en tevens landelijke organisaties uit te nodigen. De Haagse Raad voor Levensbeschouwingen en Religies (HRLR) was hiervoor het natuurlijke aanspreekpunt. Deze raad bestaat anno 2017 niet meer.

Doelgroep • De doelgroep zijn de leden van het Kabinet en van de Staten-Generaal, religieuze en levensbeschouwelijke leiders en alle inwoners van de gemeente Den Haag, bestaande uit onder meer de joodse en islamitische gemeenschap. Burgers uit het hele land zijn welkom.

Doel • Doelstelling is mensen, en in het bijzonder kinderen, bij te brengen dat alle mensen gelijkwaardig zijn, ongeacht hun religie of levensovertuiging. Daarnaast is het doel om mensen met verschillende religieuze achtergronden bij elkaar te brengen en de onderlinge relaties te verbeteren.

Aanpak • De werkwijze van het project is de organisatie en voorbereiding van de jaarlijkse Prinsjesdagviering in Den Haag, een inter-levensbeschouwelijke bezinningsbijeenkomst tijdens de ochtend van Prinsjesdag. Mensen werken tijdens deze

bijeenkomst samen aan een gedeeld ideaal: een wereld van vrede en recht. Belangrijk onderdeel van het initiatief is dat de organisatoren in de maanden voorafgaand aan de viering met elkaar samenwerken. Het contact en de verbinding komt dus niet alleen tot stand tijdens de bijeenkomst, maar juist ook in de maanden ervoor. Er wordt gezamenlijk een thema gekozen en rond dat thema worden teksten, recitaties, liederen en kunstuitingen gezocht uit de verschillende religieuze en levensbeschouwelijke tradities. Tijdens de viering treden vertegenwoordigers van de verschillende groepen en ook kinderen op. Er worden citaten uit de Tenach, Bijbel en Koran en geschriften van andere religies gelezen. Bij dit initiatief wordt het Palestijns-Israëliësch conflict niet meegenomen.

Voorwaarden succesvolle aanpak

- Er zijn verschillende voorwaarden voor een succesvolle aanpak:
- Vrijwilligers moeten zich blijven inzetten voor de bezinningsbijeenkomst op Prinsjesdag.
- Een gezamenlijke evaluatie van de bezinningsbijeenkomst en vooruitblik op een volgende bijeenkomst, wat ook gebeurt tijdens een jaarlijks Participantenberaad.
- Onderling vertrouwen. Dat is in dit initiatief gegroeid door de jaren heen.
- Financiering van de gemeente Den Haag.

Locatie • De Grote Kerk in de gemeente Den Haag.

Samenwerkingspartners

Het initiatief is een samenwerking van verschillende organisaties, namelijk: Haagse Gemeenschap van Kerken, Raad van Kerken in Nederland, Platform INS, Liberaal Joodse Gemeente Den Haag, Verbond van Liberaal Religieuze joden in Nederland, Humanistisch Verbond Den Haag,

Humanistisch Verbond Nederland, Sanatan Dharm Platform Den Haag, Sanatan Dharm Platform Nederland, Arya Samaj Platform Den Haag, Arya Samaj Platform Nederland, Bahá'í-gemeenschap Nederland, Bahá'í-gemeenschap Den Haag, Soefi-beweging Den Haag, Brahma Kumaris Spirituele Academie Den Haag, Boeddhistisch Centrum Haaglanden, Boeddhistische Unie Nederland, Sikhs in Holland. Naast de bijdragen van de participanten financiert de gemeente Den Haag het initiatief.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Meer informatie is te vinden op: www.prinsjesdagviering.nl.

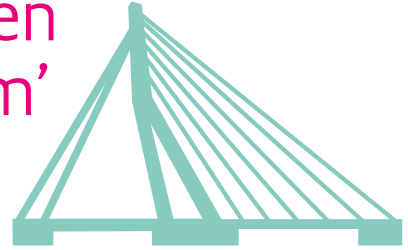

Contactpersoon

Voorzitter Ineke Bakker
ibakker@stekdenhaag.nl
070 3181616

‘Ontmoeting tussen joden en moslims in Rotterdam’

Rotterdam

Tijdens de ontmoeting tussen joden en moslims in Rotterdam komen circa 30 personen uit de Rotterdamse joodse en islamitische gemeenschap bij elkaar voor kennismaking en dialoog. Het initiatief is tot stand gekomen door SPIOR in samenwerking met de Liberaal Joodse Gemeente Rotterdam en de Nederlands Israëlitische Gemeente in Rotterdam.

Ontwikkelaar • Het initiatief is opgezet door SPIOR in samenwerking met de Liberaal Joodse Gemeente Rotterdam en de Nederlands Israëlitische Gemeente in Rotterdam.

Aanleiding • De internationale ‘Dag van de vrede’ op 21 september viel in 2015 in dezelfde week als het Offerfeest en de Grote Verzoendag. De joodse en islamitische gemeenschap in Rotterdam grepen deze dag aan om het gesprek aan te gaan over wat zij konden doen om de verbinding te versterken en vrede in de stad te bevorderen. Die verbinding was namelijk niet vanzelfsprekend en werd op de proef gesteld door de Gaza-oorlog in 2014. In deze periode liep de maatschappelijke spanning en onrust binnen beide gemeenschappen op.

Doelgroep • Doelgroep zijn de joodse en islamitische gemeenschap in Rotterdam. Het gaat bij dit initiatief specifiek om mensen die actief zijn binnen beide gemeenschappen.

Doel • Het doel is bevordering en versterking van onderling contact en begrip tussen de joodse en islamitische gemeenschap in Rotterdam.

Aanpak • Tijdens de ‘ontmoeting tussen joden en moslims in Rotterdam’ komen circa 30 personen uit de Rotterdamse joodse en islamitische gemeenschap bij elkaar voor kennismaking en dialoog. Er zijn nu twee ontmoetingsdagen georganiseerd, de derde vindt in 2017 plaats. De locatie van de bijeenkomst is afwisselend in moskee en synagoge. De eerste ontmoetingsdag was in de Essalam moskee. Centraal daarin stond kennismaking en de vraag wat de twee gemeenschappen samen konden doen om de verbinding te versterken en vrede in de stad te bevorderen. Tijdens de tweede bijeenkomst in 2015 in de synagoge van de Nederlands Israëlitische Gemeente in Rotterdam stonden dialoogtafels centraal. Bij de dialoogtafels spraken deelnemers over angsten. In de derde dialoogbijeenkomst wordt hierop voortgeborduurd en zal tevens gesproken worden over mogelijke gezamenlijke activiteiten, zoals het planten van een vredesbos. Tijdens de bijeenkomsten is er geen vaste voorzitter. Een bijeenkomst duurt ongeveer drie uur.

Voorwaarden succesvolle

aanpak • Belangrijke voorwaarden voor een succesvolle aanpak zijn:

- Onafhankelijke en neutrale gespreksleiders van de dialoog. Zij zorgen ervoor dat de deelnemers van de dialoog zich aan een bepaald thema houden.
- Afwisseling van locatie tussen moskee en synagoge.
- Goede voorbereiding van de bijeenkomsten.
- Communicatie naar buiten alleen in onderling overleg.

Locatie • Het initiatief vindt plaats in Rotterdam. Daarbinnen afwisselend in een moskee en synagoge.

Samenwerkingspartners •

Het initiatief is een samenwerkingsverband tussen SPIOR, de Liberaal Joodse Gemeente Rotterdam en de Nederlands Israëlitische Gemeente in Rotterdam. De gemeente Rotterdam draagt financieel niet bij.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het initiatief.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren.

Contactpersonen

Simon Cohen

simon.a.cohen@kwintessist.nl

06-55885514

Marianne Vorthoren

m.vorthoren@spior.nl

010-4666989

Relireis

Rotterdam

Tijdens de reizen langs religies van stichting Veelkleurige Religies Rotterdam bezoeken groepen mensen, met name schoolklassen, (op één dag) diverse gebedshuizen, zoals een synagoge, moskee en kerk. Tijdens een rondleiding door een gebedshuis maken deelnemers kennis met (mensen van) andere religieuze achtergronden. De bezoekers leren over de eigenheid van diverse religies en ontdekken de overeenkomsten hiertussen. Het project bestaat sinds 2005 en wordt uitgevoerd in de gemeente Rotterdam.

Ontwikkelaar • Stichting Veelkleurige Religies Rotterdam (VRR) is initiatiefnemer.

Aanleiding • De aanleiding voor het project is de wens om mensen van diverse achtergronden kennis te laten maken met de religieuze en levensbeschouwelijke diversiteit in de samenleving en daarmee begrip te kweken. Dit draagt bij aan het tegengaan van vooroordelen en polarisatie.

Doelgroep • De doelgroep zijn groepen mensen, en met name jongeren, in Nederland. De meeste deelnemers aan dit initiatief zijn afkomstig uit Rotterdam en omstreken. Jaarlijks doen enkele duizenden mensen mee aan het project. Vooral schoolklassen, van basisschool tot en met universiteit, maken veel gebruik van het aanbod.

Doel • Een belangrijke doelstelling is mensen kennis te laten maken met (mensen met) andere religieuze achtergronden. Daarmee moet er meer kennis van en begrip voor elkaar ontstaan, ook onder de joodse en islamitische gemeenschap. Daarnaast moet het vooroordelen tegengaan.

Aanpak • Het is de bedoeling dat mensen (op één dag) een bezoek brengen aan meerdere gebedshuizen, zoals een synagoge, moskee en kerk. Tijdens een bezoek aan een gebedshuis krijgen deelnemers van een lid van de desbetreffende geloofsgemeenschap een rondleiding door het gebedshuis met uitleg over de religie, de rituelen, gebeden en gebruiken. Afhankelijk van de bezoektijd is het mogelijk om een (deel van) een gebedsdienst bij te wonen. Vaak is het een eerste kennismaking met een ander geloof en zijn aanhangers. Tijdens de religiereis leren deelnemers over de eigenheid van religies en ontdekken ze de overeenkomsten tussen diverse geloven. Het project bereikt brede groepen deelnemers, waaronder joodse en moslim deelnemers. Door de brede insteek is deelname van diverse groepen laagdrempelig.

Voorwaarden succesvolle aanpak • Een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle aanpak is een brede betrokkenheid van diverse religieuze gemeenschappen (joods, christelijk, islamitisch, hindoeïstisch, boeddhistisch, sikh, etc.). Verder is het belangrijk rekening te houden met de mogelijkheden en beperkingen van de gebedshuizen – zij

draaien meestal op vrijwilligers en zijn dus niet altijd beschikbaar. Ook is het belangrijk om groepen (leerlingen) goed voor te bereiden op het bezoek, bijvoorbeeld via de docent, over respectvol omgaan met de regels aldaar (bijvoorbeeld schoenen uit, hoofd bedekken) en om de tijd optimaal te benutten voor een inhoudelijk gesprek.

Locatie • Het initiatief wordt uitgevoerd in de gemeente Rotterdam.

Samenwerkingspartners •

Binnen het project wordt samengewerkt met meerdere gebedshuizen, zoals de synagoge van de Libaraal Joodse Gemeente, de Essalam moskee, de Pelgrimsvaderskerk en vele andere Rotterdamse gebedshuizen. Het initiatief ontvangt een bescheiden financiële ondersteuning van een aantal fondsen. Bezoekende organisaties geven, in overleg, een gift aan de gebedshuizen die worden bezocht.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren.

Meer informatie is beschikbaar:

<https://veelkleurigerelgiesrotterdam.nl>.

Contactpersoon

Connie van den Broek

connie@maraprojecten.nl

010-4116085

Vrouwendialoog Rotterdam

Rotterdam

Vrouwendialoog Rotterdam is een initiatief waarbij een groep vrouwen met een joodse en islamitische achtergrond uit Rotterdam en directe omgeving verscheidene keren per jaar bijeenkomen om met elkaar in gesprek te gaan. Binnen de groep is er een evenwichtige verdeling tussen vrouwen met een joodse en islamitische achtergrond. Het project loopt in Rotterdam vanaf 2004. De gesprekken binnen de groep gaan over de leer, het leven en wat er leeft binnen zowel de joodse als islamitische gemeenschap. Op dit moment probeert de groep vrouwen die vanaf 2004 bestaat een nieuwe vrouwendialooggroep op te zetten in Rotterdam.

Ontwikkelaar • Het project is een gezamenlijk initiatief van individuele joodse en moslimvrouwen, die betrokken zijn bij de Liberaal Joodse Gemeente Rotterdam en diverse moskeeën/moslim gemeenschappen.

Aanleiding • De vrouwendialooggroep in Rotterdam is voortgekomen uit soortgelijke dialooggroepen in Den Haag, Amersfoort en Amsterdam, die ontstaan zijn kort na de aanslagen op 9/11. Aanleiding voor dit initiatief was een gedeelde zorg van vrouwen met een joodse en islamitische achtergrond over spanningen, vooroordelen en onbegrip, in het bijzonder tussen de joodse en islamitische gemeenschap in Nederland.

Doelgroep • De doelgroep zijn vrouwen met een joodse en islamitische achtergrond in Rotterdam en omgeving. n veel gebruik van het aanbod.

Doel • Een belangrijke doelstelling is mensen kennis te laten maken met (mensen met) andere religieuze achtergronden. Daarmee moet er meer kennis van en begrip voor elkaar ontstaan, ook onder de joodse

en islamitische gemeenschap. Daarnaast moet het vooroordelen tegengaan.

Aanpak • Vrouwendialoog is een initiatief van een groep vrouwen uit Rotterdam en omgeving met een joodse en islamitische achtergrond. Deze groep komt verscheidene keren per jaar bijeen om elkaar te ontmoeten en in gesprek te gaan. In de beginjaren kwam de groep eens in de zes tot acht weken bij elkaar. De laatste jaren komen zij drie tot vier keer per jaar bijeen. De locatie van de dialooggroep wisselt. Elke keer is een andere deelnemer gastvrouw en zorgt voor het eten. Door de jaren heen is de groep een vriendinnengroep geworden.

De gesprekken binnen de groep gaan over de leer, het leven en wat er leeft binnen zowel de joodse als islamitische gemeenschap. Gezamenlijk bepalen de deelnemers wat het onderwerp van gesprek is, dat zij van tevoren met elkaar delen. Uniek aan deze werkwijze is dat hier alleen vrouwen bij elkaar komen. Volgens één van de initiatiefnemers geeft dat een andere dynamiek dan een gemengde samenstelling: 'vrouwen praten eerder over het leven, mannen over de leer'. Polarisatie is een gespreksonderwerp. Ook gevoelige

onderwerpen, zoals het Palestijns-Israëliësch conflict en de afgelopen Gaza-oorlog, komen aan bod. Dat is een heftig en spannend onderwerp. De vrouwen kunnen dit gesprek voeren door het vertrouwen dat de vrouwengroep door de jaren heen heeft opgebouwd. Op dit moment probeert de groep vrouwen die vanaf 2004 bestaat een nieuwe vrouwendialoggroep op te zetten in Rotterdam. Deze groep begint met een bezoek aan een moskee en een synagoge.

Voorwaarden succesvolle

aanpak • Een belangrijke randvoorwaarde van het project is de bereidheid en wil bij de vrouwen om in deze vorm en met deze frequentie bij elkaar te komen. Het is nodig dat zij zich openstellen voor elkaar. Daarnaast is het ook van belang dat de gesprekken en ontmoetingen in een thuissetting plaats vinden. Zo wordt het contact persoonlijker gemaakt en wordt er vertrouwen opgebouwd. Andere voorwaarden voor een succesvolle aanpak zijn tijd om elkaar te leren kennen en continuïteit in de deelnemers en frequentie van samenkomen.

Locatie • Het project is actief in de gemeente Rotterdam. In het verleden waren er soortgelijke vrouwen dialoggroepen in de gemeenten Den Haag, Amersfoort en Amsterdam.

Samenwerkingspartners •

Vrouwendialog Rotterdam financiert zelf het project. Het project ontvangt geen financiële ondersteuning van externe partijen, zoals de gemeente.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren. Wel is er de publicatie 'Hoezo verschillend? Moslim en joodse vrouwen in gesprek' uit 2005, over de ervaringen met de dialoggroepen in Amersfoort, Amsterdam en Den Haag.

Contactpersoon

Marianne Vorthoren
m.vorthoren@spior.nl
010-4666989

BruggenBouwen

BruggenBouwen is een samenwerkingsproject van het Overleg joden, Christenen en Moslims (OJCM), Geloven in Samenleven (GiS) en Stichting ProMO. Hiermee is in de periode januari 2014 – december 2016 in Enschede al ervaring opgedaan door middel van een pilot. Mogelijk starten in 2017 een aantal andere gemeenten met hetzelfde traject. In BruggenBouwen werken sleutelfiguren afkomstig van religieuze organisaties en levensbeschouwelijke instellingen lokaal aan begrip en respect voor mensen die anders denken, en bijvoorbeeld een andere religie of levensbeschouwing aanhangen. Om dit te doen worden de bruggenbouwers getraind in het hanteren van het conflictmanagementmodel.

Ontwikkelaar • Het project is ontwikkeld door het Overleg joden, Christenen en Moslims (OJCM). OJCM is een informeel landelijk overleg van vertegenwoordigers van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK), het Nederlands Verbond voor Progressief jodendom (NVPI), de Raad van Kerken in Nederland (RvKN) en het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO). Het project wordt uitgevoerd door het OJCM en Geloven in Samenleven (GiS). GiS valt onder de stichting ProMO. Het is een netwerk van vrijwilligers voor de ondersteuning van de plaatselijke dialoog. OJCM en GiS hebben samen de training voor het team van bruggenbouwers ontwikkeld. De vrijwilligers van GiS geven de training aan het team BruggenBouwen. De lokale bruggenbouwers zijn de uitvoerders van het project.

Aanleiding • Het project is met een pilot uitgevoerd in de gemeente Enschede. Aanleiding hiervoor waren de aanwezigheid van permanente onderhuidse spanningen in Enschede, door onder andere de brandstichting in een Marokkaanse moskee door een molotovcocktail op 27 februari 2016 en doorwerking van de gevolgen van de instabiliteit in het Midden-Oosten.

Vanwege de grote behoefte in de gemeente Enschede aan een team BruggenBouwen is na een voorbereiding van 9 maanden in november 2015 gestart met het project.

Doelgroep • Diverse religieuze organisaties en levensbeschouwelijke instellingen, onder meer met een joodse, islamitische en Syrisch-orthodoxe signatuur.

Doel • Een belangrijke doelstelling is het werken aan begrip en respect voor mensen die anders denken, en bijvoorbeeld een andere religie of levensbeschouwing aanhangen. Het project moet zorgen voor goede relaties en verbinding tussen mensen van verschillende culturen en religies, zoals de joodse, islamitische en Syrisch-orthodoxe gemeenschap. Daarnaast moet het project ervoor zorgen dat mensen van verschillende culturen en religies voor elkaar willen opkomen en gezamenlijk problemen in de samenleving willen oplossen. Een andere doelstelling is de-escalierend optreden na gewelddadige gebeurtenissen in Nederland of elders in de wereld.

Aanpak • De aanpak is het vormen en trainen van een team BruggenBouwen in een plaats/gemeente. Het team

BruggenBouwen bestaat uit sleutelfiguren afkomstig van religieuze organisaties en levensbeschouwelijke instellingen uit de desbetreffende plaats/gemeente. Deze sleutelfiguren krijgen het conflictmanagementmodel, ontwikkeld door Oikos en toegepast door het OJCM, overgedragen. Hierna moet het team in staat zijn om zelfstandig verder te gaan, met begeleiding op afstand van het OJCM en Geloven in Samenleven (GiS).

Het traject van een team Bruggenbouwers start met het vinden en selecteren van twee coördinatoren binnen een gemeente. Het OJCM en GiS ondersteunen daarbij. Deze coördinatoren moeten afkomstig zijn uit de gemeenschap en bekend zijn met de religieuze en levensbeschouwelijke groepen in die plaats. Deze coördinatoren krijgen een Train de Trainer Cursus om hen bekend te maken met het project en de training. Vervolgens benaderen deze coördinatoren sleutelfiguren uit religieuze en levensbeschouwelijke groepen mondeling met de vraag of ze mee willen draaien in het plaatselijk op te richten team BruggenBouwen. De aanvraag wordt vervolgens omgezet in een brief die naar de religieuze en levensbeschouwelijke organisaties verstuurd wordt. De brief moet gezien worden als een schriftelijke bevestiging van het eerder gevoerde mondelinge gesprek. Voordat er een team van BruggenBouwen ontstaat, is het nodig om eerst enkele blokkades tussen groepen op te lossen. Dat vereist identificatie van die breekpunten. Deze fase kan vrij lang duren, met een doorlooptijd van 1 jaar.

Het gevormde team BruggenBouwen ontvangt een training van de opgeleide vrijwilligers van Geloven in Samenleven (GiS). Alleen daar waar nodig worden externe trainers ingehuurd. De training bestaat uit zeven avonden en drie verdie-

pingsbijeenkomsten. Onderwerpen van de verdiepingbijeenkomsten zijn plaatselijke problematiek of ontwikkelingen.

Na afloop van de training werken de bruggenbouwers lokaal aan begrip en respect voor mensen die anders denken, een andere religie of levensbeschouwing aanhangen, uit een ander land van herkomst komen of een andere etniciteit hebben. Zij werken aan structurele oplossingen voor knelpunten die zich voordoen op het snijvlak van religie en samenleving. Niet het overbruggen van kloven staat centraal, maar het gezamenlijk oplossen van problemen in de samenleving. Mensen komen niet van twee uitersten naar elkaar toe, maar werken gezamenlijk aan een vraagstuk. Bruggenbouwers werken aan verzoening tussen onder meer verschillende religies, die om allerlei redenen tegenover elkaar zijn komen te staan. Na gewelddadige gebeurtenissen in Nederland of elders in de wereld, die (mogelijk ongenueanceerde) reacties oproepen in de samenleving, zijn bruggenbouwers alert en treden zij gericht op. Bruggenbouwers moeten moreel leiderschap tonen dat leidt tot een acceptabele en werkbare situatie voor alle bij het probleem betrokken partijen in die gemeente.

In 2015 en 2016 is ervaring opgedaan bij de opzet van een team Bruggenbouwen in de gemeente Enschede.

Voorwaarden succesvolle aanpak

- Er zijn meerdere voorwaarden voor een succesvolle aanpak:
- Een pool van goed opgeleide vrijwilligers van Geloven in Samenleven. Zij houden zich namelijk bezig met de opzet van het team BruggenBouwen en de training en begeleiding van sleutelfiguren en coördinatoren.
- Een goede selectie van de twee coördinatoren. Deze personen kennen het

interreligieuze netwerk goed en hebben ook weet van de gevoeligheden tussen de groepen en personen en waar de conflicten liggen. Zij kunnen sleutelfiguren motiveren om deel te nemen aan het team BruggenBouwen. De ideale situatie is dat één van de coördinatoren een nieuwe Nederlander is.

- Een duidelijk profiel van een sleutelfiguur. De sleutelfiguren zijn volgens OJCM personen die:
  - Voor het geheel kunnen denken.
  - Voor meer staan dan de eigen groep.
  - Zonder last en ruggespraak kunnen functioneren.
  - Moreel leiderschap tonen om moeilijke besluiten aan hun achterban uit te leggen.
- Tijd nemen om blokkades tussen groepen op te ruimen voordat het team BruggenBouwen met elkaar gaat trainen en samenwerken.

Locatie • In 2015 en 2016 is het project uitgevoerd in pilotvorm bij de gemeente Enschede. Vanaf 2017 kunnen waarschijnlijk ook een aantal andere gemeenten/plaatsen het project uitvoeren. Na interesse van een gemeente volgt een intakegesprek door leden van de taakgroep BruggenBouwen. Daarin moet de gemeente duidelijk maken waarom het dit project wil inzetten. Na een presentatie door de leden van de taakgroep over het project, wordt gezamenlijk besloten om al of niet door te gaan in die gemeente.

Samenwerkingspartners •

De ontwikkelaar van het project is een samenwerkingsverband tussen het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK), het Nederlands Verbond voor Progressief jodendom (NVPJ), de Raad van Kerken in Nederland (RvKN) en het Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO). Bij de uitvoering van het project is er samenwerking met Geloven in Samenleven

(GiS), die valt onder stichting ProMO. Op lokaal niveau zijn de samenwerkingspartners afhankelijk van de lokale situatie en het landschap van religieuze organisaties en levensbeschouwelijke instellingen. De financiering van de pilot in Enschede is door OJCM, Projectgroep Geloven in Samenleven, Katholiek Centrum voor Welzijnsbevordering Overijssel (KCWO), c.q. door de ondersteunende organisaties van deze deelnemers uit eigen middelen betaald.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen •

De initiatiefnemers zijn bezig met het maken van een handboek met een beschrijving van en reflectie op de training dat kan dienen als naslagwerk en als informatiebron voor andere geïnteresseerden. Ook dient deze informatie als basis voor de Train de Trainer Cursus voor het opleiden van nieuwe vrijwilligers.

Contactpersonen

Ebubekir Öztüre
Hanneke Gelderblom-Lankhout
geldeo52@planet.nl
Jan Post Hospers
j.posthospers@protestantsekerk.nl
en 06-52681230)

Fragment

In ontwikkeling: 'Educatief Centrum Wereldreligies'

Het Educatief Centrum Wereldreligies (ECW) heeft het voornemen een ontmoetingscentrum te zijn voor religie, levensbeschouwing en samenleving. Als dit project wordt gerealiseerd kunnen bezoekers in het ECW kennismaken van de eigenheid van uiteenlopende geestelijke stromingen en elkaar laagdrempelig ontmoeten. In het centrum kunnen delen van diverse gebedshuizen worden nagebouwd. In Nederland bestaat een dergelijk centrum nog niet. Dit initiatief komt voort uit de groeiende belangstelling in de afgelopen jaren voor de door de stichting Veelkleurige Religies Rotterdam georganiseerde (groeps) bezoeken aan gebedshuizen in Rotterdam: tempels, synagogen, kerken, moskeeën en dergelijke. Deze gebedshuizen draaien in het algemeen op vrijwilligers en kunnen daardoor de vraag niet altijd aan. Het ECW kan een grotere groep bedienen. Het is echter niet de bedoeling dat het ECW de bezoeken aan echte gebedshuizen geheel zal vervangen.

Tweede Wereldoorlog in Perspectief

Tweede Wereldoorlog in Perspectief (TWP) is een methodiek waarbij studenten met een islamitische en joodse achtergrond gezamenlijk lesgeven aan VMBO- en MBO-klassen over de Tweede Wereldoorlog en het Palestijns Israëliësch conflict, met name op scholen waar dat een gevoelig thema is. Voor de overdracht van de lesstof wordt gebruik gemaakt van 'peer education', informeel onderwijs waarin leerlingen les krijgen van zogenaamde peer educators, in dit geval HBO- en WO-studenten tussen de 18 en 26 jaar. De methodiek is in 2003 ontwikkeld en vanaf 2004 ingezet op scholen in ongeveer twintig gemeenten. Inmiddels hebben ongeveer 800 klassen het lesprogramma gevolgd. In het schooljaar 2014-2015 is TWP voor het laatst ingezet. Het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) heeft het programma opgenomen in de databank voor effectieve interventies.

Diversio is bezig met de doorontwikkeling van TWP, waarin ook meer plaats is voor het bredere plaatje van internationale vraagstukken. Daarin centraal staan de (huidige) onrust in het Midden-Oosten, complottheorieën en andere conflicten buiten Nederland waarmee jongeren zich vanuit hun geloof verbonden voelen en de invloed van de westerse wereld daarbij. Een vergelijkbare methodiek van Diversio is 'Gelijk=Gelijk'. Dat lesprogramma wordt in een apart kader beschreven.

Ontwikkelaar • Diversio heeft het lespakket Tweede Wereldoorlog in Perspectief ontwikkeld in nauwe samenwerking met docenten van verschillende scholen, een onderwijskundige, peer educators en (in de beginfase) de gemeente Amsterdam. Diversio is een landelijk project- en adviesbureau voor maatschappelijke innovatie. Daarnaast waren historici betrokken bij de ontwikkeling en er is een check uitgevoerd door het NIOD. De peer educators voeren het project uit, met intensieve begeleiding van Diversio. Peer educators zijn koppels van hbo- of wo-studenten, meestal tussen de 18 en 25 jaar, met een islamitische en een joodse achtergrond. In totaal zijn 400 peer educators ingezet.

Aanleiding • Aanleiding van de methodiek was de verstoring van de dodenherdenking door jongeren met een

Marokkaanse achtergrond in 2003.

Dit bracht het probleem van intolerantie en antisemitisme onder een deel van de jongeren in beeld. Het besef dat tolerantie enkel kan bestaan bij wederkerigheid is voor veel leerlingen niet vanzelfsprekend. Het incident ging samen met een concrete vraag vanuit het onderwijs. Docenten op VMBO- en MBO-scholen in Amsterdam gaven aan er tegenop te zien om de Tweede Wereldoorlog in de geschiedenislessen te behandelen, vanwege de heftige reacties die dit onderwerp bij de leerlingen oproept. Vooral jongeren met een islamitische achtergrond identificeren zich soms sterk met het lot van de Palestijnen. Een deel van hen vindt het lastig de jodenvervolgging tijdens de Tweede Wereldoorlog los te kunnen zien van het Palestijns-Israëliësch conflict en hun mening over de rol van Israël daarin. Veel jongeren missen essentiële kennis over de Tweede Wereldoorlog.

Dit leidt tot een verwrongen kijk op de lesstof, die voor de docent moeilijk te corrigeren valt. Veel docenten melden bovendien het gevoel te hebben dat zij bij behandeling van de Tweede Wereldoorlog in deze klassen tegen een geloofwaardigheidsprobleem aanliepen. Een deel van de leerlingen ziet hen als 'partijdig'. De leerlingen nemen de historische feiten over de Tweede Wereldoorlog niet zonder meer voor waar aan.

Doelgroep •

- De primaire doelgroep bestaat uit leerlingen binnen het VMBO- en MBO onderwijs. Binnen deze doelgroep vallen de klassen waarin de Tweede Wereldoorlog en het Palestijns Israëliësch conflict moeilijk bespreekbaar zijn.
- Een secundaire doelgroep bestaat uit de peer educators zelf, bij wie soms ook vooroordelen aanwezig waren. Zij willen als rolmodel laten zien dat zij ondanks religieuze en politieke verschillen de keuze hebben gemaakt over hun eigen vooroordelen heen te stappen. Ook ontwikkelen zij belangrijke vaardigheden en werkervaring die zij in de rest van hun (maatschappelijke) carrière kunnen gebruiken.
- Tot slot vallen de scholen en docenten binnen het VMBO- en MBO onderwijs onder de secundaire doelgroep. Voor hen is het programma een ijsbreker om op meer structurele wijze lastige vraagstukken beter te kunnen bespreken met hun leerlingen.

Doel • Belangrijkste doel van de methodiek is de bestrijding van intolerantie, discriminatie, vooroordelen en harde stereotypering onder jongeren in het algemeen en antisemitisme en islamofobie in het bijzonder. Het zelfkritisch vermogen van leerlingen moet door het programma toenemen, net als het corrigerend vermogen

binnen een klas over intolerantie en vooroordelen. Andere doelstellingen zijn:

- Positieve kennismaking en bewustwording van beeldvorming.
- Het bevorderen van historisch besef (specifiek gericht op kennis van de gebeurtenissen over en gevolgen van de Tweede Wereldoorlog en de Midden-Oosten problematiek). Leerlingen leren deze historie te vertalen naar een hedendaagse context.
- Het bevorderen van burgerschap, democratische waarden verdraagzaamheid en respect voor de democratie en grondrechten.
- Het ondersteunen van scholen met het gesprek over lastige vraagstukken, zoals het Palestijns-Israëliësch conflict, die door de actualiteit het klaslokaal binnenkomen;
- Het bevorderen van jong leiderschap onder joodse en islamitische studenten

Aanpak • In TWP krijgen VMBO- en MBO-klassen les over de Tweede Wereldoorlog en het Palestijns-Israëliësch conflict. Op deze manier krijgen leerlingen een betere kijk op de geschiedenis en het heden. Voor de overdracht van de lesstof wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde 'peer education' methodiek. In plaats van hun reguliere geschiedenis- of maatschappijleerdocent krijgen de leerlingen les van studenten, zogenaamde peer educators. De peer educators geven les in duo's: een van hen is islamitisch, de ander is joods. Door als duo te laten zien dat je ondanks soms grote verschillen toch goed met elkaar kunt samenwerken, geven zij het goede voorbeeld. Peer educators zetten hierbij ook persoonlijke verhalen in (bijvoorbeeld verhalen van joodse peer educators over de vervolging van hun opa's en oma's). De afstand tussen de peer educators en leerlingen is kleiner, vanwege het feit dat hun referentiekaders (o.a. vanwege hun

leeftijd, en bij de islamitische peereducators, ook hun culturele achtergrond) dichter bij elkaar liggen. Bovendien komt een deel van de leerlingen uit een omgeving van gelijkgestemden en krijgen zij ook geen weerwoord op soms extreme ideeën. Dat iemand met eenzelfde culturele achtergrond hen een ander verhaal vertelt, is een eyeopener

Toelichting lessen

De leerlingen volgen in totaal zes lessen van 90 minuten, waarvan de eerste drie over de Tweede Wereldoorlog gaan en de laatste drie over het Palestijns Israëlijsch conflict. De lessen vinden plaats op school, meestal tijdens de uren van het vak geschiedenis of maatschappijleer (of een combinatie van beiden). In de lessen maken de peer educators de leerlingen vertrouwd met de belangrijkste historische gebeurtenissen. In de lesstof worden die gekoppeld aan voor de leerlingen herkenbare begrippen, zoals respect of meeloopgedrag; historische feiten worden zo naar een hedendaagse context vertaald. Daardoor leren zij inzien wat de consequenties van uitsluiting kunnen zijn. Leerlingen voeren tijdens de lessen discussies waarin ruimte is voor persoonlijke ervaringen van leerlingen met bijvoorbeeld vooroordelen en discriminatie. Binnen de methodiek is aandacht voor het vergroten van het inlevingsvermogen van de leerlingen, de rol van Marokkanen, Surinamers en Antillianen in de Tweede wereldoorlog, maar ook voor begripsverheldering. Zo leren leerlingen onderscheid te maken tussen de Tweede Wereldoorlog, joden en het Palestijns- Israëlijsch conflict. Tijdens de lessen houden de peer educators de leerlingen op positieve wijze een spiegel voor en dagen hen uit kritisch te denken. Aan het eind van de lessenserie ontvangen alle leerlingen een certificaat dat getuigt van hun deelname. Het is de bedoeling dat scholen naar aanleiding van de methodiek

op de langere termijn met het thema tolerantie aan de slag gaan.

Lespakket

Het lespakket Tweede Wereldoorlog in Perspectief bestaat uit een lesboek, een docentenhandleiding, een DVD met begeleidend materiaal (filmpjes, kaarten, illustraties, filmfragmenten) en aanvullende werkbladen voor leerlingen op verschillende leerniveaus. Hiermee kunnen docenten ook na het project verder met deze thema's.

Begeleiding peer educators

De peer educators worden door middel van een uitgebreide selectieprocedure en training voorbereid op het lesgeven en vertrouwd gemaakt met de lesstof. Gedurende het project voeren de peer educators intervisie uit. Ook worden zij geobserveerd tijdens sommige lessen. Daarnaast vindt er altijd een nabespreking plaats tussen de peer educator en Diversion.

Voorwaarden succesvolle aanpak

Peereducators afkomstig uit omgeving school

Eén van de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle aanpak is dat peer educators worden ingezet, die zoveel als mogelijk afkomstig zijn uit de omgeving/gemeente van de school. De persoonlijke ervaringen met bijvoorbeeld vooroordelen en discriminatie zijn namelijk vaak lokaal gebonden. Deze lokale peer educator zijn ook van belang, omdat een leerling zich doorgaans meer verbonden zal voelen met een peer educator uit dezelfde regio. Door een grote aansluiting tussen de leefwereld van de peer educators en die van de leerlingen, kan de peer educator gemakkelijker een rolmodel-functie vervullen.

Steun en veiligheid peer educators

Niet alle peer educators krijgen uit hun directe omgeving of gemeenschap bijval voor het werk dat zij doen, een deel van hen krijgt zelfs zeer negatieve reacties. Daarom is het een belangrijke randvoorwaarde dat zij erkenning krijgen voor het feit dat zij hun nek uitsteken voor het bevorderen van democratische waarden. Zij willen zich gesteund voelen op het moment dat zij negatieve reacties krijgen. Diversion biedt deze steun, maar ook het gemeentebestuur en de (lokale) politiek kunnen hieraan bijdragen.

De voorwaarde van veiligheid voor peer educators geldt ook in de klas en op de school waar zij het lesprogramma geven. Peer educators die op een positieve manier de confrontatie aangaan met leerlingen kunnen onwenselijke reacties oproepen bij leerlingen. Als er sprake is van grensoverschrijdend gedrag moeten de betrokken school en docent hiertegen optreden.

Overige voorwaarden succesvolle aanpak:

- Commitment vanuit de school, die het lesprogramma een vervolg moet willen geven. Het is belangrijk dat de docent zich (mede)eigenaar gaat voelen van het project voor de voortzetting van de thematiek binnen het reguliere curriculum en daarmee de duurzaamheid van de methodiek. De school moet niet enkel incident gestuurd werken, maar actief willen werken aan het tegengaan van intolerantie en discriminatie.
- Het 'het verzoek of de behoefte om deze methodiek in te zetten moet vanuit de docenten komen. Daarnaast moet er steun zijn vanuit directie/bestuur richting de docenten.
- Gedurende het proces moet de school zich aan de afspraken houden.

- Een veilige sfeer in de klas, waarin leerlingen vooroordelen openlijk kunnen bespreken. Maar tegelijkertijd duidelijk beleid over waar de grenzen liggen en wanneer die worden overschreden.

Locatie • In principe staat het lesprogramma open voor alle VMBO- en MBO-klassen in Nederland, maar meestal wordt TWP gegeven in de 'grote en middelgrote steden'. Op aanvraag heeft het programma ook plaatsgevonden in kleine steden en Havo en VWO klassen. Het project is naar schatting in twintig verschillende gemeenten uitgevoerd. Amsterdam is de gemeente waar de meeste klassen het lesprogramma hebben gevolgd. Daar is TWP ook gestart met een pilot in tien klassen. Meestal wordt Diversion door een school benaderd met de vraag het project uit te voeren. In een intake van Diversion met de school vindt vraagverheldering van de school plaats en worden werkafspraken gemaakt met de docent(en) en schoolleiding.

Samenwerkingspartners •

De financiering voor het project komt deels en afwisselend vanuit private fondsen, gemeenten en de Rijksoverheid. In sommige gevallen betaalt een school mee of financiert Diversion scholen in hoge nood soms zelf. Het lesmateriaal is positief beoordeeld door het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD – eerder het Centrum voor Holocaust en Genocide studies). Soms zijn er tijdens lesprogramma's gelegenheidssamenwerkingen met bijvoorbeeld musea.

Onderzoek • Het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) heeft het programma opgenomen in de databank voor effectieve interventies. Er is twee keer onderzoek uitgevoerd naar TWP. In 2004 heeft Diversion een kwantitatieve effectmeting uitgevoerd onder leerlingen door middel

van een nulmeting en een nameting, en een kwalitatief onderzoek bestaande uit groepsinterviews en face-to-face interviews met leerlingen, docenten en peer educators. De belangrijkste resultaten van dit onderzoek zijn een positieve attitudeverandering van (met name Turkse en Marokkaanse) leerlingen ten opzichte van joden, en het feit dat de inzet van peer educators een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan die attitudeverandering. In het schooljaar 2008-2009 is in het kader van de uitrol van het project opnieuw een effectmeting uitgevoerd door Diversion. Hierbij gebruikte Diversion dezelfde methode als in de eerdere effectmeting. De belangrijkste resultaten van dit onderzoek zijn dat met name de kennis over het Midden-Oosten onder leerlingen gestegen is na afloop van het project en dat het project bijdraagt aan het vergroten van de tolerantie ten opzichte van anderen en het wegnemen van vooroordelen, met name ten opzichte van joden.

Na afsluiting van een lesprogramma vindt er altijd een evaluatie plaats tussen docenten, peer educators en Diversion. Die evaluatie betreft zowel inhoud als proces. Verder voert Diversion zelf evaluatiegesprekken met de peer educators over de praktijkervaringen. Met de evaluaties met de docenten, peer educators en Diversion en de gesprekken met peer educators over praktijkervaringen kan Diversion het programma en het handboek voor peer educators actualiseren en aanscherpen.

Beschikbare materialen •

Het lesmateriaal stelt Diversion ter beschikking aan scholen die ermee werken. Als scholen het materiaal willen gebruiken buiten de klassen waar de peer educators komen, bijvoorbeeld omdat het budget ontoereikend is om alle klassen in bepaalde leerjaren te ondersteunen, kan de school het lesmateriaal hier ook zelfstandig inzetten. Daarnaast is er een handreiking voor peer educators, zowel over het inhoudelijke lesprogramma als didactische vaardigheden. Hier is meer informatie te vinden over het programma: www.diversion.nl/cases/tweede-wereldoorlog-in-perspectief/.

Contactpersoon

Femke Pluymert

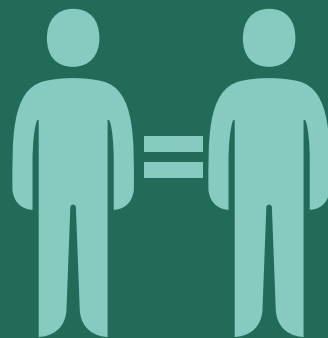
fpluymert@diversion.nl

020-5787997 / 06-58966747

Fragment

Gelijk = Gelijk?

Een vergelijkbare methodiek als TWP is Gelijk=Gelijk? (G=G?). In Gelijk=Gelijk? leren basisschoolleerlingen uit groep 6, 7 of 8 en het voortgezet onderwijs over vooroordelen en discriminatie en hoe je dit kunt voorkomen. Het voornemen bestaat ook de vertaalslag te maken naar het Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO). De interventie bestaat uit 5 à 6 lessen op school van 60 tot 90 minuten en besteedt aandacht aan discriminatie vanwege religie, cultuur en seksuele diversiteit. Ouders krijgen informatie over het project en worden uitgenodigd voor de afsluiting.

(G=G?) is ontwikkeld in 2006, naar aanleiding van signalen over (een toename van) extreme en discriminerende opvattingen van leerlingen die gelijke rechten en behandeling onder druk zetten. Inmiddels is het project uitgevoerd op scholen in ongeveer 10 verschillende gemeenten. Omdat dit programma ook op het basisonderwijs wordt ingezet, zijn ouders ook nauwer betrokken. Door de gevoeligheid van de thema's van het lesprogramma, levert dat soms relevante, maar lastige gesprekken op tussen het onderwijs en de ouders.

Inhoud lesprogramma

In dit lesprogramma staat niet, zoals in TWP, kennis over de Tweede Wereldoorlog en het Palestijns Israëliësch conflict centraal. Thema's als antisemitisme en islamofobie komen actief ter sprake, maar minder vanuit historisch perspectief. Wel wordt ook in Gelijk=Gelijk? voor de overdracht van de lesstof gebruik gemaakt van 'peer education'. Het programma is ook net als in TWP ontwikkeld in samenwerking met docenten van verschillende scholen en een aantal peer educators.

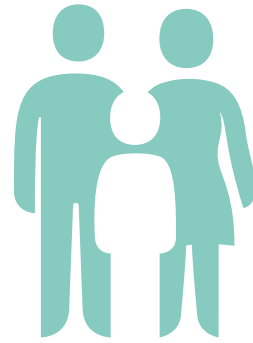
Drie peer educators voor de klas

Anders dan bij TWP staat er bij Gelijk=Gelijk? een trio van peer educators voor de klas, in de regel met een joodse, islamitische en homoseksuele achtergrond. Het programma bestaat uit drie peer education lessen, met daaromheen soms nog andere (les)activiteiten. Tijdens de lessen zetten de peer educators interactieve spelvormen in, maken gevoelige thema's bespreekbaar en laat de leerlingen hun eigen aannames onderzoeken. Zij brengen als rolmodel ook hun eigen ervaringen met discriminatie en vooroordelen in.

Onderzoek

Het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) heeft het programma opgenomen in de databank voor effectieve interventies. Ook heeft het programma in 2013 de Movisie Participatieprijs gewonnen en heeft minister Jet Bussemaker het programma bekroond met de LHBT-innovatieprijs 2015 voor het meest baanbrekende initiatief op homo-emancipatiegebied. In hetzelfde jaar ontving het programma de CIDI Respect Award.

Leer je buren kennen

'Leer je buren kennen' is een samenwerkingsproject tussen de Liberaal Joodse Gemeentes en diverse ROC's en HBO's in Nederland. Het is een project waarin jongeren afkomstig van een ROC of HBO kennismaken met joden in al hun diversiteit. Het project moet ervoor zorgen dat jongeren op een ontspannen en persoonlijke manier kennismaken met joden, waarbij vooroordelen bespreekbaar worden gemaakt. Het project bestaat sinds 2011 en wordt voornamelijk in Amsterdam uitgevoerd. Inmiddels zijn al meer dan 400 klassen (10.000 leerlingen) in de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam geweest voor een ontmoeting. 'Leer je buren kennen' heeft in 2011 de Nettie van Zwanenbergprijs gewonnen, in november 2013 de Jongerenprijs van Kerk en Wereld en heeft in december 2014 de respectaward van het CIDI ontvangen.

Ontwikkelaar • Het project is ontwikkeld door de Liberaal Joodse Gemeente (LJG) Amsterdam. In 2011 is gestart met de uitvoering van het project. LJG Amsterdam voert het project uit, in samenwerking met meerdere vestigingen van het ROC Amsterdam. De sessies met jongeren staan onder begeleiding van groepsleiders, die LJG Amsterdam als freelancers inhuurt. De groepsbegeleiders zijn joods, zijn 30'ers, hebben een theater- of een docentenachtergrond en hebben veel ervaring met les geven. Door duo's van groepsleiders wordt de diversiteit van het jodendom goed zichtbaar.

Aanleiding • Aanleiding voor het project was de bouw van de nieuwe sjoel (synagoge) van de LJG Amsterdam naast een ROC, waar een groot aandeel van de leerlingen een islamitische achtergrond heeft. Hierdoor bestond er een angst voor incidenten. Er hebben ook incidenten plaatsgevonden, hoewel in beperkte mate. De ontmoeting van LJG Amsterdam met een enthousiaste ROC-docent versnelde de ontwikkeling van het project. Het probleem waarop het project een antwoord moet zijn is het feit

dat veel jongeren allerlei abstracte beelden en vooroordelen hebben over joden, zonder echt kennis te hebben van deze gemeenschap.

Doelgroep • De voornaamste doelgroep zijn ROC-jongeren, vaak met een leeftijd tussen de 16-21 jaar. Er zijn ook sessies binnen het voortgezet onderwijs en HBO. Waarschijnlijk worden in een volgend jaar ook basisscholen betrokken.

Doel • Het project heeft diverse doelstellingen. De primaire doelstelling is een wederzijdse ontmoeting waarbij ROC-leerlingen op een ontspannen en persoonlijke manier kennismaken met joden. Hierbij worden vooroordelen bespreekbaar gemaakt. Secundaire doelstellingen zijn:

- Kennis vergroten van ROC-jongeren over joden.
- Bijstelling van beelden van ROC-jongeren over joden. Dit bijgestelde beeld moet zorgen voor een positievere associatie met joden.

Aanpak • Een klas van het ROC brengt een bezoek aan de synagoge, waarin een sessie van ongeveer 1.5 uur onder leiding staat van twee groepsleiders. De sessie is eenmalig. Het programma bestaat uit drie delen:

- 1) De jongeren starten met het bekijken van een film van 7 minuten. Hierin worden alle vooroordelen genoemd over joden die te bedenken zijn. Vaak op een humoristische manier in beeld gebracht bij onder meer het programma South Park en de films Borat en Charlie Chaplin. Ook zijn er fragmenten in verwerkt met rapmuziek, met allerlei pop- en filmsterren die joods zijn.
- 2) In het tweede deel vragen de groepsleiders aan de jongeren alles op te schrijven wat in hen opkomt bij het woord 'Jood'. Taboes bestaan hierbij niet. Voorbeelden waaraan de jongeren denken zijn 'jodenkoek, Hitler, Anne Frank, grote neus'. De twee groepsleiders bespreken de beelden en associaties in een kringgesprek. Daarin komen alle onderwerpen aan bod, met daarin het Palestijns-Israëliësch conflict als het meest controversiële. Als dat gebeurt, dan leggen groepsleiders het ontstaan uit van de staat Israël na de Tweede Wereldoorlog. Ook vertellen zij over de geschiedenis van de joden. Daarnaast komt aan bod dat een Jood voorstander kan zijn van het bestaan van de staat Israël, maar het niet eens hoeft te zijn met de politiek van dat land. Tegelijkertijd raken de jongeren ook in gesprek met de gespreksleiders en met elkaar over diversiteit, de eigen cultuur, de verschillen maar vooral ook de herkenning van overeenkomsten.
- 3) Het derde deel bestaat uit een rondleiding in de synagoge en wat koffie en iets lekkers voor de jongeren. In dit deel vinden ook nog relevante gesprekken plaats.

Voorwaarden succesvolle aanpak

• Volgens de projectleider loopt het project goed. De scepsis van jongeren voorafgaand aan de bijeenkomst maakt plaats voor enthousiasme naderhand. Omdat de sessie veel indruk maakt, praten jongeren hierover onderling na. Na escalatie in het Midden-Oosten en de groei van extremisme is ontmoeting extra belangrijk. Knelpunt is de tijdsgeest met daarin hardnekkige complottheorieën. Dit maakt uitvoering van dit project steeds lastiger. Er zijn verschillende randvoorwaarden die zorgen voor een meer succesvol project:

- Financiële ondersteuning voor de uitvoering.
- Een verplicht karakter. Als het op basis van vrijwilligheid is, dan komen jongeren niet of minder snel. Zo is deze sessie bij het ROC Amsterdam opgenomen in de lessen Burgerschap en Diversiteit.
- Aan scholen vragen om dit bezoek niet voor te bereiden. Zo komen de kinderen zo puur en onbevooroordeeld mogelijk binnen.
- Uitvoering van het project buiten de schoolsetting, in dit geval de synagoge. Een voor de jongeren onbekende en neutrale omgeving helpt om vraagstukken te bespreken.
- Jonge groepsleiders van maximaal 40 jaar, die goed aansluiten bij de leefwereld van de jongeren.
- Een duo groepsleiders, aan wie de jongeren de diversiteit van het jodendom kunnen zien.
- Een open en onbevooroordeelde houding van de groepsleiders en betrokken ROC-docent.
- Enthousiasme en steun vanuit het bestuur en docenten van het ROC.
- Zoveel mogelijk interactie, in verband met de korte spanningsboog van jongeren.

Locatie • Het project wordt voornamelijk uitgevoerd in Amsterdam. In 2016 hebben er in deze gemeente ongeveer 100 sessies plaatsgevonden. Daarnaast loopt het project sinds half 2015 in Enschede en in Utrecht. In beide gemeenten hebben ongeveer 40 groepen aan het project deelgenomen.

Samenwerkingspartners •

De gemeente Amsterdam is een samenwerkingspartner als financier van het project. Concreet financierde de gemeente 100 sessies in het jaar 2016. Ook in de gemeenten Enschede en Utrecht ondersteunt de gemeente financieel. Een andere samenwerkingspartner is het bestuur van het ROC of HBO, dat tijd vrijmaakt in het lesrooster van klassen. Verder vervullen enthousiaste docenten van het ROC een belangrijke rol, door klassen aan te melden en aanwezig te zijn tijdens een sessie. Daarnaast zijn de groepsleiders belangrijke samenwerkingspartners.

Onderzoek • Naar de resultaten van het project is onderzoek uitgevoerd door twee VU studenten. Voorafgaand en twee maanden na een sessie zijn er metingen onder deelnemende jongeren uitgevoerd. Conclusie van dit onderzoek is dat na een sessie de meeste jongeren genuanceerder en positiever kijken naar de groep joden; het is vaak voor het eerst dat de leerlingen joodse (jonge) mensen ontmoeten. Het sterkst is die verbetering bij jongeren met een islamitische achtergrond. Bron: http://www.academiaedu/11378012/De_effecten_van_het_LJG-project_LEER_JE_BUREN_KENNEN_samenvatting_Research_into_the_effects_of_an_interreligious_dialogue_project_of_the_Liberal_Jewish_Congregation_Amsterdam_summary_.

Verder praat LJG Amsterdam op structurele basis met groepsleiders om op die manier het project te kunnen verbeteren.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het project kunnen uitvoeren. Wel is er voor geïnteresseerde gemeenten een korte beschrijving van het project.

Contactpersoon

Madelon Bino, directeur LJG Amsterdam
madelonbino@ljg.nl
0651077115
Niet aanwezig

IOT-project 'Discriminatie, antisemitisme en islamofobie'

Het IOT-project 'Discriminatie, antisemitisme en islamofobie' wil zorgen voor ontmoeting tussen de Turkse en joodse gemeenschap in Nederland. Er worden 27 bijeenkomsten gehouden waarbij lokale joodse en Turkse organisaties samen activiteiten organiseren die gericht zijn op het tegengaan van moslimdiscriminatie en antisemitisme. Het project wordt uitgevoerd in 2017.

Ontwikkelaar • Ontwikkelaar van het project is het Inpraakorgaan Turken (IOT). In et project werkt het IOT samen met de Anne Frank Stichting (AFS), Een Ander Joods geluid (EAG) en het Centrum voor Informatie en Documentatie Israël (CIDI). De lokale joodse en Turkse organisaties voeren de activiteiten uit.

Aanleiding • Aanleiding van het project waren de ervaringen en uitkomsten van het project 'Bespreekbaar maken van antisemitisme in Turkse kring', dat het IOT in 2016 heeft uitgevoerd. In bijeenkomsten met de Turkse gemeenschap in Nederland in het kader van dat project kwam naar voren, dat er onder Turkse Nederlanders weinig kennis was over joden en het jodendom, waardoor er vooroordelen en stereotype denkbeelden bestonden over joden. Vanuit de deelnemers was er interesse om meer kennis te krijgen over joden en het jodendom. Dat maakt ontmoetingen tussen de Turkse en de joodse gemeenschap in Nederland van groot belang. Aanleiding voor het project 'Bespreekbaar maken van antisemitisme in Turkse kring' waren antisemitische uitspraken van Arnhemse jongeren met een Turkse achtergrond, die in de media kwamen.

Duidelijk werd dat er een taboe heerste op antisemitisme.

Het probleem waarop het project zich richt, is onbekendheid met elkaar, een gebrek aan kennis over elkaar en het ontstaan van (voor)oordelen naar aanleiding hiervan. In de emotie tijdens discussie over het Palestijns-Israëliësch conflict worden soms grenzen overschreden.

Doelgroep • Tot de doelgroep behoren alle Turkse Nederlanders en mensen uit de joodse gemeenschap. In het bijzonder is aandacht voor jongeren, maar zeker ook voor hun ouders. Want jongeren horen bepaalde vooroordelen vaak thuis.

Doel • Het project heeft diverse doelstellingen. De primaire doelstelling is een wederzijdse ontmoeting waarbij ROC-leerlingen op een ontspannen en persoonlijke manier kennismaken met joden. Hierbij worden vooroordelen bespreekbaar gemaakt. Secundaire doelstellingen zijn:

- Kennis vergroten van ROC-jongeren over joden.
- Bijstelling van beelden van ROC-jongeren over joden. Dit bijgestelde beeld moet zorgen voor een positievere associatie met joden.

Aanpak • In dit project worden 27 bijeenkomsten gehouden waarbij lokale joodse en Turkse organisaties samen activiteiten organiseren die gericht zijn op de bestrijding van moslimdiscriminatie en antisemitisme. Naar het principe van het participatiemodel worden lokale partijen niet gevraagd een activiteit uit te voeren, maar om het probleem (antisemitisme en moslimdiscriminatie) aan te pakken. Lokaal zoekt een Turkse organisatie contact met een joodse organisatie(s). De lokale joodse en Turkse organisaties proberen vervolgens bij de organisatie van het programma zoveel als mogelijk aan te sluiten bij de wensen van de doelgroep en de lokale situatie. Centraal binnen het programma staat wederzijdse uitwisseling van informatie en opvattingen tussen de Turkse en joodse gemeenschap. Hierbij krijgen deelnemers de gelegenheid om op elkaar te reageren. Tijdens de programma-activiteiten bespreken en/of doen de deelnemers samen iets met elkaar. Elke activiteit wordt gekoppeld aan een gesprek.

Plaatselijke organisaties kunnen gebruikmaken van vier modaliteiten. Waarbij het denkbaar is dat organisaties zelf betere ideeën hebben, in die zin dat zij nog beter tegemoetkomen aan de interesses van doelgroep en plaatselijke omstandigheden. Het IOT beoordeelt de ingediende programma's. De vier modaliteiten zijn: Religieuze kennismaking, Historisch programma, Bezoek aan het Anne Frank Huis en Het Palestijns-Israëliësch conflict. Voorbeelden van activiteiten binnen deze modules zijn:

- Bezoek aan een moskee/synagoge
- Bezoek aan Joods Historisch museum en Turks Museum Nederland
- Kennismaken met elkaars keuken
- Bezoek aan Anne Frank Huis
- Gezamenlijke bezinning op Dodenherdenking

- Uitwisselen van ervaringen met discriminatie
- Gesprek over het Palestijns-Israëliësch conflict
- Bezoek aan Westerbork
- Gezamenlijke maaltijd
- Gesprek over religie en identiteit.

Negentien gespreksleiders die tijdens het vorige IOT-project ervaring hebben opgedaan, zullen in dit project opnieuw worden ingezet. Aan het begin van het project ontvangen zij daartoe van de Anne Frank Stichting een vervoltraining. Per programma is er ongeveer 2.500 euro beschikbaar.

Ondanks dat het niet per se onderdeel is van een activiteit of gesprek, zal het onvermijdelijk zijn dat ook het Palestijns-Israëliësch conflict ter sprake komt. Essentieel daarin is dat mensen anders over het conflict kunnen en mogen denken. Als Turkse Nederlander mag je zeggen wat je van Israël vindt, maar dat niet koppelen aan een mening over joden in het algemeen. Andersom mag een Jood in Nederland vinden dat Israël bestaansrecht heeft. De vraag wordt daarna gesteld: wat voor samenleving willen we als Turkse en joodse gemeenschap in Nederland? Hoewel mensen van elkaar verschillen qua achtergrond, religie en opinie over het Palestijns-Israëliësch conflict, uiteindelijk wil iedereen in vrede en veiligheid leven en dat de kinderen veilig naar school kunnen gaan.

Voorwaarden succesvolle aanpak

• Een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle aanpak is dat het programma door de Turkse en joodse organisaties in samenwerking wordt ontwikkeld. Daarnaast moet een activiteit worden gekoppeld aan een gesprek en wederzijdse kennisuitwisseling. Verder moeten gespreksleiders betrokken zijn en een goede training ontvangen. Ook moet

voorkomen worden dat er slachtoffercompetitie plaatsvindt. Slachtoffercompetitie is de vraag wie het meest aanspraak kan maken op medeleven vanwege de bejegening in Nederland, het Midden-Oosten of elders in de wereld. Voor het programma is het belangrijk dit af te stemmen op de kenmerken van de doelgroep, zoals opleidingsniveau, mate van religiositeit ed. Een voorwaarde voor een gesprek over het Palestijns Israëliësch conflict, is het besef dat men het oneens kan zijn zonder vijandschap.

Locatie • Het project wordt voornamelijk uitgevoerd in Amsterdam. In 2016 hebben er in deze gemeente ongeveer 100 sessies plaatsgevonden. Daarnaast loopt het project sinds half 2015 in Enschede en in Utrecht. In beide gemeenten hebben ongeveer 40 groepen aan het project deelgenomen.

Samenwerkingspartners •

Het project wordt gefinancierd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Er wordt samengewerkt met de Anne Frank Stichting. De AFS traint de gespreksleiders die tijdens het vorige project ervaring hebben opgedaan. Daarnaast faciliteert de AFS museumbezoek. Als lokale organisaties gebruikmaken van de module over het conflict tussen Israël en de Palestijnse gebieden, wordt samengewerkt met het Centrum voor Informatie en Documentatie Israël (CIDI) en Een Ander Joods Geluid (EAJG). EAJG en het CIDI zullen helpen bij de zoektocht naar geschikte lokale samenwerkingspartners en vormgeving van evenementen.

Onderzoek • Om inzicht te krijgen in het effect van deze door beide gemeenschappen georganiseerde bijeenkomsten en activiteiten laat het ministerie een onderzoek met een evaluatief karakter uitvoeren. Van alle bijeenkomsten wordt een verslag

bijgehouden en worden foto's gemaakt. Aan het eind van het project wordt een evaluatiebijeenkomst gehouden waarvoor alle projectpartijen worden uitgenodigd. Met hen wordt besproken wat de opbrengst was en of het project aan zijn doelstellingen heeft beantwoord.

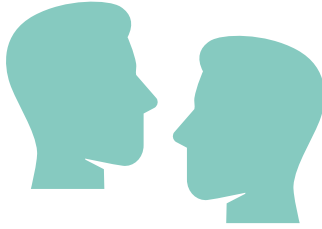
Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het project kunnen uitvoeren.

Contactpersoon

Ahmet Azdural
info@iot.nl of a.azdural@iot.nl
030-2343625

Said & Lody

Said&Lody is een methodiek die uitgaat van het duo Said Bensallam en Lody van de Kamp. Said Bensallam is een jongerenwerker in de Amsterdamse wijk Bos en Lommer en medeoprichter van stichting Connect Initiatieven. Lody van de Kamp is rabbijn en lid van de orthodoxe joodse gemeenschap. In 2010 is de samenwerking tussen Said en Lody gestart. Het officiële project onder de noemer Said&Lody is in 2014 gelanceerd. Het duo wil met hun werkwijze de relatie tussen de joodse en islamitische gemeenschap verbeteren, ervoor zorgen dat negatieve en bevooroordeelde beelden worden doorbroken en dat joden en moslims het gesprek met elkaar aangaan. Wat daarvoor nodig is, bekijkt het duo afhankelijk van de situatie en doelgroep.

Ontwikkelaar • Said en Lody hebben de methodiek samen ontwikkeld. Externen zoals de jongerenwerkorganisatie waar Said werkzaam is en medewerkers van de gemeente of scholen adviseren hierbij. Said en Lody voeren de activiteiten samen uit.

Aanleiding • Aanleiding voor de samenwerking tussen Said en Lody waren problemen met jongeren met een islamitische achtergrond in de Amsterdamse wijk Bos en Lommer. Deze jongeren lieten zich negatief uit over en stelden zich negatief op ten opzichte van joden. In 2010 werd dat zichtbaar toen een jongere op straat voor de camera de Hitlergroet maakte. Deze beelden kregen uitgebreide media-aandacht. Said nam naar aanleiding hiervan contact op met Lody, die destijds directeur was van een joodse school in Amsterdam. Het probleem waarop het project zich richt zijn de negatieve en vaak bevooroordeelde beelden die joden en moslims hebben over elkaar. Er is sprake van angst en intimidatie. Beelden die gevoed worden door de actualiteit beïnvloeden de onderlinge relatie. Terwijl de geschiedenis, maar ook de actualiteit, volgens Said en Lody laten zien dat er wel degelijk een relatie en verbinding is tussen beide gemeenschappen.

Doelgroep • De doelgroep is de joodse en islamitische gemeenschap, en dan met name de jongeren. Omdat Said&Lody vooral projecten uitvoeren in Amsterdam, bevindt zich daar de grootste doelgroep.

Doel • Primaire doelstelling is de relatie tussen moslims en joden in Nederland leggen en verbeteren, ervoor zorgen dat joden en moslims het gesprek met elkaar aangaan en op die manier negatieve en bevooroordeelde beelden worden doorbroken. Het project wil het wij-zij denken tegengaan en ervoor zorgen dat joden en moslims op een vreedzame manier met elkaar omgaan. Duurzame relaties moeten zorgen voor verbinding, ook als spanningen oplopen en de situatie in het Midden-Oosten deze relatie op de proef stelt. Die verbinding voorkomt dat problemen van buitenaf, zoals in het Midden-Oosten, geïmporteerd worden naar Nederland.

Aanpak • De werkwijze is het optreden van Said en Lody als duo. Gezamenlijk zetten zij activiteiten op en voeren die uit. Activiteiten van Said&Lody kunnen eenmalig zijn, maar ook structureel. Bij eenmalige activiteiten spelen Said&Lody in op de actualiteit, zoals oplopende spanningen

tussen de joodse en islamitische gemeenschap. Kenmerkend voor de werkwijze is dat zij analyseren wat er nodig is en wat de doelgroep nodig heeft, en daarna aan de slag gaan. Said en Lody omschrijven de werkwijze als aanpakken, doorpakken en de mouwen opstropen.

Incidentele activiteiten

Een voorbeeld van een activiteit is inspelen op incidenten, zoals de onrust en spanning die ontstond tijdens de afgelopen Gaza-oorlog. In een buurt hing een bewoonster uit steun voor Israël een Israëlische vlag voor het raam. Andere bewoners hingen als tegenreactie het plein vol met Palestijnse vlaggen. Said en Lody hebben in deze casus bemiddeld en een dialoogbijeenkomst op het plein georganiseerd. Een ander incident waaruit een activiteit is voortgekomen, is de aanhouding van paintballende jongeren op een joodse begraafplaats waarbij enkele graven werden beschadigd. Als reactie hierop hebben Said&Lody geregeld dat veertig islamitische en joodse jongeren samen deze begraafplaats hebben opgeknapt.

Structurele activiteit

Een meer regulier project dat Said&Lody uitvoert is 'Amsterdamse jongeren in gesprek'. Scholen – waar een incident heeft plaatsgevonden geweest - kunnen Said en Lody als duo inhuren voor een klassikaal traject met een gemiddelde duur van drie tot vier maanden. Omdat het duo een joodse en islamitische achtergrond heeft, is dat vaak het startpunt van het gesprek in de klas. Het fungeert als een kapstok waaraan ook andere vraagstukken te koppelen zijn. Gespreksonderwerpen zijn de geschiedenis van joden en moslims, maar ook het huidige Palestijns-Israëliësch conflict. Vervolgens werkt Said&Lody probleemgericht en naar de behoeften van de klas.

Dat is niet altijd spanning tussen de joodse en islamitische gemeenschap, maar kan ook discriminatie/uitsluiting, extreme vormen van pesten, complottheorieën of polarisatie en radicalisering zijn. In die zin is de werkwijze binnen 'Amsterdamse jongeren in gesprek' maatwerk. Wat altijd hetzelfde is, is het duo Said en Lody. Zij vertellen als duo met een joodse en islamitische achtergrond hun verhaal en hoe zij samenwerken. Onderdeel van het programma zijn vaak excursies door de stad. Jongeren brengen een bezoek aan plekken waar zij normaal gesproken niet komen, zoals het Anne Frankhuis, theater Carré of een politiebureau. Voorafgaand aan deze excursie vinden introlessen plaats. Deze lessen kunnen plaatsvinden in de klas of op de locatie van Said en Lody.

Trajecten ikv educatieve straf

Verder voeren Said en Lody in een aantal gemeenten trajecten uit met jongeren in het kader van een educatieve straf. Dat kan gaan over de verhouding tussen joden en moslims, maar dat hoeft niet. Elk traject is weer uniek en wordt aangepast op de doelgroep. Said en Lody nemen deze jongeren soms onder andere mee naar een trainingscentrum van de politie, waar zij mee trainen met de politie. Dit werkt goed, de jongeren zien de politiemensen als maatjes.

Voorwaarden succesvolle

aanpak • Positief aan deze duoaanpak vinden Said en Lody dat je kan laten zien hoe je als mensen met een verschillende achtergrond heel goed kan samenwerken en het verschil kan maken. Het werkt als mensen met aanzien in de gemeenschappen een duo vormen. De streetcredibility van Said zorgt ervoor dat het project de juiste doelgroep bereikt. Het duo draagt met energie iets uit, inspireert anderen en heeft een grote aantrekkingskracht.

Er zijn bepaalde randvoorwaarden voor succes van het project:

- De mogelijkheid om maatwerk te kunnen leveren.
- Een vaste locatie, die de doelgroep kan bezoeken en van waaruit Said en Lody kunnen zenden.
- Investeren in vredestijd.
- Financiële ondersteuning.

Locatie • De meeste activiteiten voert Said&Lody uit in Amsterdam. Het project 'Amsterdamse jongeren in gesprek' wordt enkel in Amsterdam uitgevoerd. De trajecten in het kader van educatieve straffen voert Said&Lody uit in meerdere gemeenten, zoals Arnhem, Alkmaar en Hoofddorp.

Samenwerkingspartners •

De gemeente Amsterdam financiert het project 'Amsterdamse jongeren in gesprek' voor een aantal scholen. Voor de andere meer eenmalige activiteiten zijn weinig financiën nodig. Wel kunnen partijen hun bijdrage in een andere vorm aanbieden. Zoals in het geval van het opknappen van de joodse begraafplaats een hoveniersbedrijf dat materiaal beschikbaar stelde. In het kader van de activiteiten werken Said en Lody samen met wisselende partijen, zoals scholen, het Anne Frank Huis, etc.

Onderzoek • Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het project.

Beschikbare materialen • Er zijn voor geïnteresseerden geen handboeken of handreikingen beschikbaar op basis waarvan zij het initiatief kunnen uitvoeren.

Contactpersonen

Said Bensallam en Lody van de Kamp

info@saidenlody.nl

06-29070387

<http://www.saidenlody.nl>

Dit is een product van de
Expertise-unit Sociale Stabiliteit
van het Ministerie van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid (SZW)

Ministerie van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid
www.rijksoverheid.nl

© April 2017 | 102663